

Sociale bescherming: een kwestie van sociale verandering

De visie en strategieën van sociale bewegingen

INHOUD

INLEIDING	5
1. SOCIALE BESCHERMING: REFERENTIEKADER	6
1.1. EEN GEHEEL VAN MAATREGELEN	6
1.2. ACTOREN	7
1.3. FINANCIERINGSWIJZEN	8
2. ANALYSE VAN DE CONTEXT	9
3. ONZE VISIE	13
3.1. DE ROL VAN SOCIALE BEWEGINGEN	13
3.2. DE VERANTWOORDELIJKHEID VAN DE OVERHEID	13
4. DE ACTIES VAN SOCIAL BEWEGINGEN OP HET TERREIN	14
4.1. HIER, IN HET NOORDEN	14
4.2. DAAR, IN HET ZUIDEN	14
A. TOEGANG TOT GEZONDHEIDSZORG	15
1. ALGEMENE PROBLEMATIEK	15
2. DE INTERVENTIES VAN WSM	15
3. DE «UNION COMMUNALE DES MUTUELLES DE SANTÉ DE BEMBÈRÈKÈ (UCMSB) » IN BENIN	15
B. VEILIGHEID EN GEZONDHEID OP HET WERK	17
1. ALGEMENE PROBLEMATIEK	17
2. DE INTERVENTIES VAN WSM	17
3. NIET ALLES IS ROZENGEUR: DE KATHOLIEKE ARBEIDERSJONGEREN (JOC) VAN ECUADOR IN ACTIE OP DE BLOEMENPLANTAGES	17
C. INKOMENSZEKERHEID	19
1. ALGEMENE PROBLEMATIEK	19
2. DE INTERVENTIES VAN WSM	19
3. DE MICROKREDIETEN VAN KONDO JIGIMA: KLEINE LENINGEN MET GROTE GEVOLGEN IN MALI	19
D. TOEGANG TOT DE SOCIALE ZEKERHEID	21
1. ALGEMENE PROBLEMATIEK	21
2. DE INTERVENTIES VAN WSM	21
3. SOCIALE ZEKERHEID VOOR IEDEREEN IN INDONESIAÏE: KSBSI GAAT ER VOLUIT VOOR	21
E. VOEDSELAUTONOMIE	23
1. ALGEMENE PROBLEMATIEK	23
2. DE INTERVENTIES VAN WSM	23
3. DE GRAANBANKEN IN ETHIOPIË: EEN ZEGEN IN HET DROGE SEIZOEN	23
5. ALGEMEEN BESLUIT	25
ANNEX I – SOCIALE BEWEGINGEN ACTIEF ROND SOCIALE BESCHERMING IN AFRIKA	26
ANNEX II – SOCIALE BEWEGINGEN ACTIEF ROND SOCIALE BESCHERMING IN AZIË	29
ANNEX III – SOCIALE BEWEGINGEN ACTIEF ROND SOCIALE BESCHERMING IN LATIJNS-AMERIKA	30

Sociale bescherming: een kwestie van sociale verandering. De visie en strategieën van sociale bewegingen

Auteurs: Bart Verstraeten, Patrick Vandurme, Katrien Beirincx, Gijs Justaert, Stijn Sintubin, Valérie Vanbelle en Caroline Lesire

Met bijdrages van: Thierry Manhaeghe, Jef Vanhecken, Ellen Verryt, Fabien Habimana, Tatién Musabyimana, Uzziel Twagilimana, Ilère Ngongang, Ann De Jonghe, Andre Kiekens, Arnaud Gorgemans en Antoinette Maia

Foto's: Wereldsolidariteit-Solidarité Mondiale (WSM) en LCM-ANMC
Posters: Wereldsolidariteit-Solidarité Mondiale (WSM)

Uitgegeven door:

Wereldsolidariteit-Solidarité Mondiale vzw | Haachtsesteenweg 579 | 1030 Brussel | België | Tel: +32 (0)2 246 31 11 | Fax: +32 (0) 2 246 30 10 | www.acv-online.be
www.wereldsolidariteit.be

ACV-CSC | Haachtsesteenweg 579 | 1030 Brussel | België | Tel: +32 (0)2 246 31 11 | Fax: +32 (0) 2 246 30 10 | www.acv-online.be

LCM-ANMC | Haachtsesteenweg 579 | 1030 Brussel | België | Tel: +32 (0)2 246 41 11 | Fax: +32 (0)2 246 48 21 | www.cm.be

Design: Gevaert Graphics

Print: Gevaert Printing

© September 2010, WSM, ACV-CSC en LCM-ANMC

Deze visietekst is er mede gekomen dankzij de steun van de Interkerkelijke Organisatie voor Ontwikkelingssamenwerking (ICCO) en het Belgische Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking (DGD). Gedrukt op gerecycleerd papier.

Een elektronische versie is beschikbaar op de volgende website: www.socialalert.org.

Deze visietekst mag geheel of gedeeltelijk gereproduceerd worden op voorwaarde dat WSM, ACV-CSC en LCM-ANMC duidelijk vermeld worden. Gelieve ons ook een kopie van de reproductie door te sturen.

Afkortingen

ACV-CSC	Algemeen Christelijk Vakverbond
ACW	Algemeen Christelijk Werknemersverbond
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations
IAO	Internationale Arbeidsorganisatie
IAC	Internationale Arbeidsconferentie
JOC	Juventud Obrera Católica (Katholieke Arbeidsjeugd)
KSBSI	Confederation of Indonesia Prosperous Trade Unions
LCM-ANMC	Landsbond der Christelijke Mutualiteiten
MOC	Mouvement ouvrier chrétien
PROMUSAF	Programme d'appui aux mutuelles de santé
WGO	Wereldgezondheidsorganisatie
WSM	Wereldsolidariteit-Solidarité Mondiale

Sociale bescherming: een kwestie van sociale verandering

De visie en strategieën van sociale bewegingen

DANKWOORD

Deze visietekst is de beste manier om alle sociale bewegingen die zich inzetten voor sociale bescherming te bedanken voor hun inzet en hen aan te moedigen om door te gaan. Het werk en de ervaringen van de sociale bewegingen waarmee WSM, ACV-CSC en LCM-ANMC samenwerken zijn de inspiratie geweest voor deze tekst. De tekst zelf wil op zijn beurt een brug slaan naar het beleid: de praktijk toont dat sociale bewegingen reeds veel doen "bewegen" voor sociale bescherming; wij vragen onze beleidsmakers, zowel in Noord als in Zuid, om mee te stappen in deze beweging. Omdat iedereen er toe doet!

Inleiding

WSM is de NGO van de Christelijke Arbeidersbeweging in België, beter bekend onder de afkorting ACW-MOC. Binnen deze beweging en in nauwe samenwerking met haar deelorganisaties staat WSM in voor de internationale samenwerking en solidariteit met sociale bewegingen in het Zuiden, met name in Afrika, Latijns Amerika en Azië.

Om een sociale en duurzame ontwikkeling op te bouwen, zijn ACW-MOC en hun deelorganisaties ervan overtuigd dat waardig werk een cruciale beleidsstrategie is. Het concept van **waardig werk** werd gelanceerd en wordt actief gepromoot door de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) en berust op 4 pijlers: **vrij gekozen en productieve arbeid** (1) waarbij de **internationale arbeidsrechten** – waaronder de fundamentele arbeidsnormen-gerespecteerd worden (2), een werk dat toegang verschaft tot **sociale bescherming** (3) en waar de werknemers gehoord worden via een **sociale dialoog** (4).

Sociale bescherming is dus één van de vier pijlers van de Waardig Werk Agenda van de IAO. Sterker nog, arbeid en sociale bescherming kunnen eigenlijk als twee communicerende vaten worden beschouwd. Enerzijds omdat arbeid nog steeds de beste garantie is tegen armoede, op voorwaarde natuurlijk dat het om waardig werk gaat. En voor de overgrote meerderheid van de wereldbevolking is dat nog steeds een droom. Anderzijds omdat sociale bescherming een garantie biedt op een waardige levensstandaard, zowel voor mensen die hun inkomsten uit werk geheel of gedeeltelijk verliezen, als voor mensen die moeilijk of niet in hun eigen noden kunnen voorzien. Het is dan ook niet verwonderlijk dat werk en sociale bescherming de kernthema's zijn van de Christelijke Arbeidersbeweging ACW-MOC en hun deelorganisaties.

Het is dan ook evenmin verwonderlijk dat WSM, in samenwerking met de deelorganisaties van ACW-MOC, en in het bijzonder ACV-CSC en LCM-ANMC, al meer dan 35 jaar organisaties in het Zuiden steunt die werken aan een betere sociale bescherming, in de overtuiging dat **sociale bescherming een fundamenteel instrument is tegen sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid**. Deze visietekst wil hun werk belichten. Het gaat bijvoorbeeld om vakbonden die ijveren voor een betere sociale bescherming voor informele werknemers, mutualiteiten die mensen organiseren om samen hun recht op toegankelijke en kwalitatieve gezondheidszorgen in handen te nemen, of coöperatieven waarbij mensen elkaar kredieten verlenen om inkomstengenererende activiteiten opzetten. Maar toch is er nog heel wat werk aan de winkel. Er is nog heel wat 'sociale beweging' nodig om een aanvaardbaar niveau van sociale bescherming te bereiken én te behouden. Een werk, waartoe ook WSM en haar partners hun steentje willen bijdragen.

Vooreerst schetsen we een referentiekader van sociale bescherming: een kader dat uitlegt wat sociale bescherming inhoudt, met wie en hoe het moet gerealiseerd worden. Overigens toont de contextanalyse in het tweede hoofdstuk aan dat we op een keerpunt zitten: meer en meer actoren zien sociale bescherming als een hefboom voor duurzame sociale en economische ontwikkeling. In het derde hoofdstuk beschrijven we aan de hand van het referentiekader de visie van WSM, ACV-CSC en LCM-ANMC op sociale bescherming: hoe kan een integraal en gedragen beleid van sociale bescherming vorm krijgen en welke rol hebben de verschillende actoren te vervullen? Tot slot onderbouwen we deze visie met heel concrete voorbeelden van onze partners in het Zuiden en tonen we hoe zij, als sociale bewegingen, met gerichte maatregelen en innovatieve strategieën werken aan sociale bescherming voor iedereen.

1 Algemeen Christelijk Werknemersverbond (ACW) en Mouvement Ouvrier Chrétien (MOC) zijn de koepelorganisaties van de christelijke arbeidersbeweging in Vlaanderen en Wallonië. De lidorganisaties van de koepels zijn: de vakbond (ACV-CSC), de ziekenfondsen (LCM-ANMC), de arbeidersbeweging (KWB-Equipes Populaires), de vrouwenbeweging (KAV-Vie Féminine), de jongerenbeweging (KAJ-JOC) en de coöperatieve beweging (Groep ARCO).

1

SOCIALE BESCHERMING: REFERENTIEKADER

Er bestaat geen eenduidige definitie van sociale bescherming, maar in het algemeen bestaat er wel eensgezindheid over de finale doelstelling van het concept: **sociale bescherming streeft ernaar ieder individu een waardige levensstandaard te bezorgen.**

Om die doelstelling te halen zijn WSM, ACV-CSC en LCM-ANMC ervan overtuigd dat er een uitgebreid pakket aan **maatregelen** nodig zijn, waarbij verschillende **actoren** een rol hebben te vervullen en meerdere **financieringsbronnen** aangesproken moeten worden. Deze drie elementen vormen de kern van het referentiekader van sociale bescherming.

1.1. EEN GEHEEL VAN MAATREGELEN

Sociale bescherming bestaat uit een geheel van maatregelen² van preventie, bescherming, promotie en transformatie met als doel het voorkomen en verminderen van sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid. We verduidelijken hieronder deze verschillende soorten maatregelen.

Preventiemaatregelen zijn gebaseerd op het principe van sociale verzekering en solidariteit om als groep het hoofd te kunnen bieden aan bepaalde risico's die zich voordoen in de loop van ons leven. Het gaat hierbij om gezondheidszorg, pensioen, uitkeringen in geval van zwangerschap, werkloosheid, invaliditeit en langdurige ziekte evenals arbeidsongevallen-vergoedingen. Het zijn vooral deze preventiemaatregelen die aan de basis liggen van de sociale zekerheid, dat slechts één onderdeel vormt van een beleid van sociale bescherming.

Beschermingsmaatregelen zijn gebaseerd op sociale bijstand en richten zich op de allerarmsten en meest kwetsbaren in de samenleving. Concreet zijn dit de voorzieningen (zowel uitkeringen als dienstverlening) aangeboden door de staat of een gespecialiseerde organisatie aan mensen die dit niet voor zichzelf kunnen voorzien.

Promotie maatregelen moeten mogelijk maken dat mensen zichzelf ten volle kunnen ontwikkelen en ontplooiën: bijvoorbeeld het voorzien van toegang tot opleiding en scholing, toegang tot productiemiddelen (microkredieten, enz.), het garanderen van voedselzekerheid, het naleven van regels over veiligheid en gezondheid op het werk, enz. Het zijn allemaal mechanismen die bijdragen tot het beschermen tegen risico's en

In 2005 voerde Wereldsolidariteit campagne voor meer en betere sociale zekerheid. Centraal in de campagne stond Mariam, een baby geboren in Burkina Faso op 20 januari 2005, wiens moeder geen sociale zekerheid geniet: geen zwangerschapsverlof, geen kraamzorg, geen kindergeld.... Op enkele maanden tijd worden meer dan 37.000 handtekeningen ingezameld die overhandigd worden aan de toenmalige Minister van Ontwikkelingssamenwerking Mr Armand Dedecker. Niet veel later verhoogt de Belgische Regering haar budgettaire bijdrage voor de 'mondiale campagne voor sociale zekerheid voor iedereen' van de IAO.

² Onderscheid overgenomen van S. Devereux en R. Sabates-Wheeler, "Transformative Social Protection", Working paper 232, Institute of Development Studies, October 2004, Sussex, UK, pp. 36.

voorkomen van sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid.

Transformatie maatregelen zijn erop gericht om sociale verandering teweeg te brengen. Ze maken mensen bewust van sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid en sporen de samenleving aan om dit te voorkomen en tegen te gaan door middel van de verschillende sociale beschermingsmaatregelen. Het gaat hierbij om het organiseren van mensen in sociale en syndicale organisaties om gezamenlijk hun belangen te verdedigen, het voeren van collectieve acties, brede sensibiliseringscampagnes en gerichte lobby.

In het algemeen wordt sociale bescherming dikwijls herleid tot beschermings- en preventie maatregelen. In zijn ruimere aanpak integreren wij daarin ook de investeringen in menselijk kapitaal (promotie) en de maatregelen voor sociale veranderingen (transformatie). In hoofdstuk 4 geven we een aantal voorbeelden wat deze maatregelen in de praktijk betekenen voor mensen.

1.2. ACTOREN

Voor het uitwerken en uitvoeren van deze maatregelen is het **belangrijk dat verschillende actoren binnen de samenleving hun rol opnemen**. Op nationaal niveau is dit in de eerste plaats natuurlijk de overheid, maar ook sociale bewegingen en de private sector. Daarnaast zijn ook op internationaal niveau een heel aantal actoren actief op het vlak van sociale bescherming.

Op *nationaal niveau*

■ De eerste actor is de **overheid**, die de voornaamste verantwoordelijkheid draagt om de voorwaarden te creëren waarbinnen een beleid van sociale bescherming, gebaseerd op een combinatie van de vier hoger vermelde maatregelen, kan uitgewerkt en uitgevoerd worden. Enerzijds moet ze het kader scheppen waarbinnen een **structurele dialoog** tot stand komt tussen alle relevante actoren om dergelijk beleid uit te werken. Anderzijds is het ook de taak van de overheid om **voldoende middelen vrij te maken** om dit beleid van sociale bescherming ook echt uit te voeren. In vele landen merken we echter dat het beleid enkel gebaseerd is op maatregelen van preventie en bescherming en dus enkel rekening

houdt met de werknemers uit de formele sector (publiek en privé) enerzijds, en de allerarmsten en de meest kwetsbaren anderzijds. Ook van een structurele dialoog inzake sociale bescherming is er in vele landen maar beperkt sprake.

- De tweede actor zijn de **sociale bewegingen. Zij organiseren de mensen, geven ze een stem, verdedigen hun belangen en zoeken collectieve antwoorden op hun noden**. Het gaat dan hoofdzakelijk om mensen die niet gedekt worden door het bestaande overheidsbeleid: de werknemers uit de informele sector en de plattelandsbevolking. Mutualiteiten, vakbonden en coöperatieven organiseren deze mensen en bieden hen heel gerichte diensten aan, voeren collectieve campagnes en acties en lobbyen bij beleidsmakers. Vanuit deze directe band met de bevolking, zijn sociale bewegingen uitermate goed geplaatst om de stem van die mensen te vertegenwoordigen in een structurele dialoog met de overheid en andere betrokken actoren. Op die manier streven ze naar een **inclusief beleid**, dat rekening houdt met alle doelgroepen: rijk en arm, jong en oud, formeel en informeel, stedelijk en landelijk.
- **Private sector**, en meer bepaald **private verzekeringen** zijn de derde actor en **bieden diensten aan aan mensen vanuit een commercieel belang**. Zij richten zich vooral op mensen die voldoende financiële middelen hebben.

Ook op *internationaal niveau* zijn er verschillende actoren actief:

- De belangrijkste is ongetwijfeld de **Internationale Arbeidsorganisatie (IAO)**³. Haar voornaamste doelstellingen zijn het promoten van arbeidsrechten, de creatie van waardige banen aan te moedigen, de sociale bescherming te ontwikkelen en de sociale dialoog te versterken door middel van haar **Waardig Werk Agenda**. De IAO is de enige instelling van de Verenigde Naties die beschikt over een **tripartiete structuur**, waarin vertegenwoordigers van regeringen, van werkgevers- en werknemersorganisaties samenkomen om het beleid en de programma's uit te stippelen. **Op het vlak van de sociale bescherming⁴, ontwikkelt de IAO internationale normen⁵ en verleent ze technische bijstand aan regeringen en sociale partners⁶**. Bovendien heeft ze een uitgebreide campagne gevoerd voor de uitbreiding van de sociale bescherming naar groepen die uitgesloten blijven, met name werknemers uit de informele economie en plattelandsbevolking.

3 De Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) werd gesticht in 1919, net na een verwoestende oorlog, opdat al het mogelijke zou gedaan worden om de omstandigheden voor werknemers te verbeteren en zo een globale en duurzame vrede te bewerkstelligen. De Internationale Arbeidsconferentie (IAC) is de hoogste instantie van de IAO, zij geeft de algemene richting aan van de werkzaamheden van de organisatie, neemt de internationale normen aan en verzekert het toezicht erop.

4 Dit mandaat werd aan de IAO toevertrouwd door de "Verklaring van Philadelphia" van 1944 en werd sindsdien verschillende keren herbevestigd, meer bepaald in de conclusies van de Internationale Arbeidsconferentie uit 2001 en ook in de "Verklaring van de IAO over sociale rechtvaardigheid voor een eerlijke mondialisering" uit 2008. Al deze documenten kunnen gedownload worden op de site van de IAO: <http://www.ilo.org>.

5 Sinds haar oprichting heeft de IAO een significant aantal internationale arbeidsnormen aangenomen, waaronder 8 conventies en 8 aanbevelingen die expliciet over sociale bescherming gaan. De conventies zijn bindend voor de staten die ze ratificeren; de aanbevelingen hoeven niet geratificeerd te worden, maar geven basisprincipes aan. Conventie 102 betreffende de Sociale Zekerheid (Minimumnorm), goedgekeurd in 1952, wordt als de referentieconventie ter zake beschouwd.

6 Tot nog toe waren STEP en PRODIAF de belangrijkste technische programma's van de IAO. Het programma « Strategieën en technieken tegen Sociale uitsluiting en Armoede » (STEP) is een mondiaal programma van de IAO dat op twee complementaire vlakken werkt: uitbreiding van de sociale zekerheid op gezondheidsvlak en geïntegreerde aanpak van de strijd tegen sociale uitsluiting op lokaal niveau. Het programma PRODIAF - "Programme régionale de promotion du dialogue sociale en Afrique francophone" - ondersteunde sinds 1998 de sociale dialoog in niet minder dan 23 landen in Afrika, op niveau van bedrijven, sectoren en interprofessioneel. Beide programma's zullen in de toekomst weliswaar meer en meer vervangen worden door de Nationale Waardig Werk Programma's ("Decent Work Country Programmes"). Deze programma's zullen dienen om de IAO Waardig Werk Agenda op nationaal niveau vorm te geven en te kaderen binnen de nationale ontwikkeling. In juli 2010 hebben reeds in 48 landen nationale overheden en sociale partners, in samenwerking met de IAO, een Nationaal Waardig Werk Programma uitgewerkt dat nu in uitvoering is. <http://www.ilo.org/public/english/bureau/program/dwcp/countries/index.htm>.

- Ook **andere internationale actoren** hebben interesse gekregen voor sociale bescherming sinds de Top van Kopenhagen van 1995 over de sociale ontwikkeling. Op multilateraal niveau ontwikkelen zowel VN-instellingen als regionale organisaties (EU, AU,...) activiteiten op dit vlak. Op bilateraal niveau zijn ook de agentschappen voor ontwikkelingssamenwerking belangrijke spelers geworden in dit domein.

1.3. FINANCIERINGSWIJZEN

De uitvoering van een sociale beschermingsbeleid met al deze maatregelen vereist financiële, maar ook menselijke middelen. De overheid draagt daarbij vanzelfsprekend een grote verantwoordelijkheid, maar zeker niet de enige. Zeker als we kijken naar de financieringsbronnen wordt het duidelijk welke fundamentele rol de sociale bewegingen, en in het bijzonder de sociale partners ook op dit vlak spelen.

Voor de financiering van de verschillende maatregelen van sociale bescherming, wordt er een onderscheid gemaakt tussen de contributieve en de niet-contributieve stelsels.

- **Een stelsel is contributief als het volledig of gedeeltelijk gefinancierd wordt door de bijdragen van de leden.** De moderne sociale zekerheid (preventie) is een sprekend voorbeeld van een contributief stelsel: zij wordt gefinancierd door bijdragen van de werknemers en van de werkgevers. Vaak vult de overheid deze solidaire financiering aan met subsidies. Zij die een bijdrage betalen hebben recht op een uitkering en/of op dienstverlening als een bepaald risico zich voordoet.
- **Een stelsel is niet-contributief als het gefinancierd wordt door de belastingen.** Beschermingsmaatregelen gebaseerd op sociale bijstand zijn daarvan het beste voorbeeld. In principe is het de overheid die een stelsel van sociale bijstand ten uitvoer legt voor de allerarmsten en meest kwetsbare lagen van de bevolking en die ook beslist welk deel van zijn budget daaraan besteed zal worden.

Besluit

Bij wijze van conclusie kunnen we stellen dat sociale bescherming **vier soorten maatregelen** omvat, die allemaal het voorkomen en verminderen van sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid beogen. Hierbij spelen **verschillende actoren** een rol.

Al deze maatregelen trachten elk een gericht antwoord te bieden op de verschillende noden van de verschillende doelgroepen in de samenleving. Daarom juist kan de financiering van deze maatregelen verschillende vormen aannemen.

Opdat een nationaal beleid van sociale bescherming op de meest pertinente manier beantwoordt aan de verschillende noden van de verschillende doelgroepen is het van cruciaal belang dat bij de uitwerking en de uitvoering van dit beleid alle relevante actoren betrokken worden. Enkel dankzij **een structurele en dynamische dialoog** kan een goed evenwicht gevonden worden tussen de verschillende soorten maatregelen en de meest aangepaste financieringswijzen.

2

ANALYSE VAN DE CONTEXT

In de periode na de Tweede Wereldoorlog, kwam de uitwerking en uitvoering van een nationaal sociale zekerheidsbeleid op de voorgrond, vanuit het besef dat sociale zekerheid een fundamenteel mensenrecht is en waarvoor dus de overheid de finale verantwoordelijkheid draagt. Een echt keerpunt kwam er met de **goedkeuring van Conventie 102 inzake Minimumnormen voor Sociale Zekerheid door de IAO in 1952**. De conventie ligt aan de basis van de sociale zekerheidssystemen die wij in nageenog alle landen wereldwijd aantreffen. Deze systemen vormen ook vandaag nog een belangrijk onderdeel van een integraal beleid van sociale bescherming, waarin naast de preventieve sociale zekerheid ook andere maatregelen (promotie, bescherming en transformatie) een belangrijke plaats (moeten) krijgen.

Maar wanneer we vandaag naar de cijfers kijken, moeten we vaststellen dat die alarmerend zijn: in Afrika is bijna 90% van de bevolking uitgesloten van enige vorm van sociale bescherming; in Azië en Latijns Amerika blijft minstens 50% van de bevolking verstoken.

Ter verklaring van deze sociaal onrechtvaardige situatie worden meestal de volgende drie argumenten aangehaald.

- Eerst en vooral was er in de loop van de jaren '80 en '90 de **geleidelijke terugtrekking van de overheid uit de voorziening van sociale diensten**, als gevolg van de beperkingen die de overheden in het Zuiden waren opgelegd door de Structurele Aanpassingsprogramma's van de Wereldbank. Iets waarvan vele van deze landen tot op vandaag de gevolgen dragen.
- Daarbovenop zijn de bestaande systemen van sociale zekerheid gebaseerd op formele tewerkstelling, terwijl de **aard van de nationale economieën sterk veranderd** is. Daar waar in de jaren 1970 informele arbeid nog beschouwd werd als een marginaal gegeven, is het op dit moment een belangrijke en soms zelfs de belangrijkste bron van tewerkstelling in de economieën van de ontwikkelingslanden. De overheden hebben niet de nodige maatregelen genomen om hun systeem van sociale zekerheid aan te passen aan deze nieuwe realiteit waardoor deze slechts een uiterst klein deel van de bevolking bereikt, vooral de werknemers uit de formele economie van de openbare, particuliere en parastatale sector. Bovendien zijn deze overheden er niet in geslaagd om op een innovatieve manier een goede mix van maatregelen op te zetten die wel tegemoet komen aan de noden van deze groeiende groep van informele arbeiders en plattelandsbevolking.
- Tot slot heeft de verminderde rol van de overheid op sociaal vlak geleid tot een **toenemende privatisering en com-**

Tijdens de jaarlijkse 20 oktober betoging hekelt de CGTG, vakbondscentrale in Guatemala, de toenemende privatisering van de sociale voorzieningen en diensten die enkel geleid heeft tot de verarming van de bevolking. Wereldwijd vragen sociale bewegingen dat de overheid haar centrale rol van regulator terug opneemt. Een vraag die des te harder klinkt sinds het uitbreken van de economische en financiële crisis eind 2008.

mercialisering. Privé-initiatieven voorzien nu allerhande diensten, van ziekteverzekering tot pensioenfondsen, voor diegenen die het zich kunnen veroorloven. Ze streven vaak een commercieel en winstgevend doel na, en houden daarbij weinig tot geen rekening met de algemene nood van de bevolking aan universele toegankelijke kwaliteitsdiensten. Jammer genoeg vallen opnieuw vele werknemers uit de informele economie en op het platteland uit de boot: hun laag en zeer onstabiel inkomen laat hen niet toe om dergelijke privéverzekeringen af te sluiten.

De globalisering heeft, met andere woorden, geleid tot meer sociale uitsluiting en ongelijkheid, tot diepere armoede en grotere kwetsbaarheid. Om daarop een gepast antwoord te bieden is het besef gegroeid dat een integraal beleid van sociale bescherming niet alleen kan steunen op preventieve (sociale zekerheid) en beschermende maatregelen (sociale bijstand), maar ook op investeringen in menselijk kapitaal (promotie) en sociale verandering (transformatie).

Op nationaal niveau

De bijdrage die sociale bewegingen aan die verbrede kijk op sociale bescherming geleverd hebben, mag niet onderschat worden.

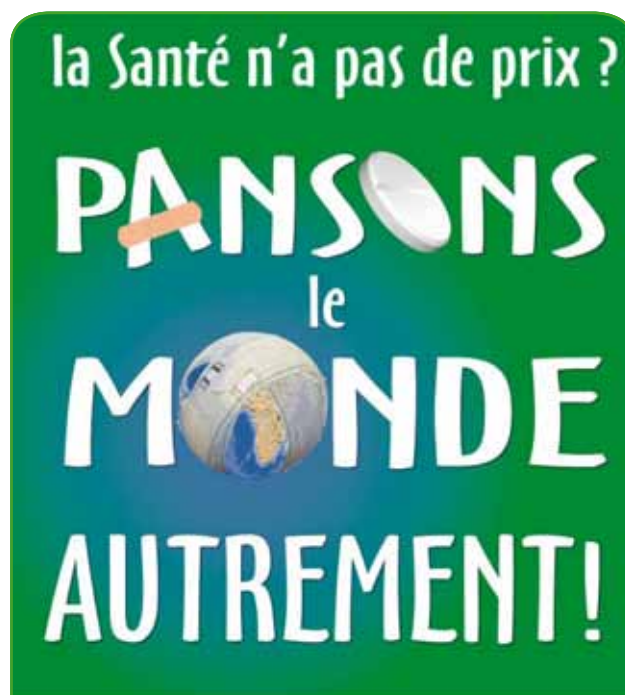
Sociale bewegingen zijn immers vaak de eerste geweest die op lokaal niveau uitgesloten groepen empowered hebben, wat geleid heeft tot vormen van zelf-organisatie en initiatieven die toegang geven tot (bepaalde vormen van) sociale bescherming voor de eigen leden, zoals bijvoorbeeld kwalitatieve gezondheidszorg, microkredieten en bijscholing. Als dusdanig hebben ze zo een alternatief gecreëerd voor de commercialisering van de sociale dienstverlening door de privésector.

Naast deze dienstverlening, die dikwijls van preventieve of promotionele aard is, mogen we evenmin voorbijgaan aan **de transformatieve rol die sociale bewegingen en meer bepaald de sociale partners reeds spelen bij het tripartiete beheer van de sociale zekerheid** in vele landen wereldwijd. In toenemende mate trachten vakbonden vandaag hun stem in de sociale zekerheid te gebruiken om een uitbreiding ervan naar uitgesloten groepen te bekomen.

Ondanks deze expertise, blijft de impact van sociale bewegingen op de uitwerking en uitvoering van een nationaal beleid van sociale bescherming te gering. Dat is voornamelijk te wijten aan een gebrek aan **erkenning** van en ondersteuning voor de bijdrage die zij leveren aan de werkelijke uitbreiding van sociale bescherming. Die erkenning is **een noodzakelijke voorwaarde om op nationaal niveau tot een structurele dialoog te komen, die op haar beurt essentieel is voor een integraal en gedragen beleid inzake sociale bescherming**. In tegenstelling tot de gefragmenteerde systemen die we vandaag kennen, zowel van overheidswege als van de sociale bewegingen en de privésector, kan de structurele dialoog ervoor zorgen dat al deze expertise en systemen gebundeld en geïntegreerd worden in een integraal en gedragen beleid.

Op internationaal niveau

Tegelijkertijd is er ook een duidelijke kentering merkbaar op internationaal niveau. Sinds de lancering van de waardig werk agenda in 1999, heeft de IAO ook meteen het debat over sociale bescherming nieuw leven ingeblazen. Zo nam de **Internationale Arbeidsconferentie** in 2001 een nieuwe resolutie aan "Sociale Zekerheid - Een nieuwe consensus". In die resolutie wijzen de leden van de IAO op het belang van innovatieve mechanismen om de sociale bescherming daadwerkelijk uit te breiden. Die resolutie lag ook aan de basis van de **IAO campagne "Wereldwijde sociale**

Tussen 2005 en 2007 voerde « Solidarité Mondiale », de Franstalige campagneploeg van WSM, een campagne over het recht op gezondheidszorg in het Zuiden. De campagne stelde 6 eisen voorop :

- De opheffing van alle beperkingen op het vrij verkeer van essentiële geneesmiddelen;
- De toewijzing van extra middelen voor gezondheidszorg door de landen in het Zuiden;
- Daling van de prijzen voor geneesmiddelen;
- De heffing van een solidariteitsbelasting op de winsten van farmaceutische bedrijven;
- De promotie van het gebruik van generische geneesmiddelen;
- De financiering van het VN Wereldfonds voor de bestrijding van HIV/AIDS, tuberculose en malaria.

Deze eisen werden overgemaakt aan de Minister van Ontwikkelingssamenwerking op 7 april 2007 ter gelegenheid van de Wereldgezondheidsdag.

zekerheid en dekking voor iedereen" die tussen 2002 en 2006 gevoerd werd.

Vervolgens kreeg het debat een andere wending toen de Wereld Commissie voor de Sociale Dimensie van de Globalisering in haar eindrapport, in februari 2004, stelde dat **"een minimaal niveau van sociale bescherming zonder discussie aanvaard moet worden als een onderdeel van de socio-economische kern van de wereldeconomie"**. De vraag die iedereen zich dan stelt: wat houdt zo een minimumpakket in en wat kost dat? De IAO heeft daarop een aantal studies gedaan in Afrika, Azië en Latijns-Amerika om op die vragen te kunnen antwoorden.

Het minimumpakket, dat toen de **"global social floor"** gedoopt werd, zou volgende zaken omvatten:

- **Toegang tot basis gezondheidszorg**, onafhankelijk van de manier waarop die toegang georganiseerd wordt, maar waarbij de overheid de algehele verantwoordelijkheid draagt voor de financiering en de toereikendheid van het globale systeem;
- **Familiale uitkeringen** die vooral bedoeld zijn kinderen toegang te verschaffen tot voeding, onderwijs en verzorging;
- Een soort **minimuminkomen voor de armen en de werklozen** in de actieve leeftijdsgroep;
- Een **inkomen voor gepensioneerden en mensen met een handicap**.

Het **kostenplaatje is heel interessant** omdat de landenstudies in de verschillende continenten duidelijk maken dat ook landen met lage inkomens een "social floor" kunnen betalen: afhankelijk van land tot land, zou tussen 3.6% en 10% van het nationaal BNP nodig zijn voor de financiering⁷. Als men een globaal perspectief neemt, wordt het nog interessanter. De IAO berekende dat 2% van het globale BNP volstaat om de allerarmsten op aarde toegang te geven tot dit minimumpakket; met 6% van het globale BNP bereiken we iedereen die geen (of beperkte) toegang heeft tot sociale bescherming⁸.

Omdat het voor vele lage inkomenslanden natuurlijk een zware investering blijft, zeker voor de uitbouw en opstart van zulk systeem (personeel, vorming, infrastructuur), besluit de IAO dat de **internationale gemeenschap solidair** moet zijn met landen die echt werk willen maken van sociale bescherming. Met technische en financiële hulp van de internationale gemeenschap kan het lot van zeer veel arme mensen snel verbeteren en de return van deze investering zou groot zijn.

Sinds het uitbreken van de **verschillende crises** (brandstof, voedsel, klimaat en vooral de economische en financiële crisis), werd nogmaals op een pijnlijke wijze duidelijk gemaakt wie wel en wie niet bestand is tegen zulke schokken. En ook al klinken er nog steeds stemmen om te knippen in het overheidsbudget en vooral in de middelen voor sociale voorzieningen, toch wordt er dikwijls –zelfs op het hoogste beleidsniveau– gewezen op het belang van degelijke sociale bescherming om zulke crises te voorkomen en de eventuele impact ervan te verzachten.

In die context kaderen dan ook de **"Joint Crisis Initiatives"** van de Verenigde Naties waarbij alle (deel)organisaties van de VN zich bereid verklaard hebben om hun expertise te bundelen op een 9-tal vlakken, onder andere sociale bescherming. Op dat terrein hebben de IAO en de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) het concept van de "social floor" verder vorm gegeven. Het luistert nu naar de naam **"Social Protection Floor Initiative"** en geniet de steun van het gehele VN systeem en een hele resem andere internationale actoren. Het feit dat op internationaal niveau ver-

schillende actoren zich scharen achter een geïntegreerde aanpak, is ook een opmerkelijke evolutie in het denken rond sociale bescherming.

Voor WSM, ACV-CSC en LCM-ANMC is de Social Protection Floor Initiative een interessant vertrekpunt, maar **het eindpunt moet een nationaal en integraal sociale beschermingsbeleid blijven**. Bovendien moet het eigenaarschap bij de nationale actoren blijven: overheden, sociale bewegingen en andere relevante actoren moeten in het kader van een structurele dialoog nagaan hoe dit minimumpakket er kan uitzien.

Besluit

Het denken en daarmee ook het beleid is enorm geëvolueerd in de laatste zestig jaren. Een belangrijk hoogtepunt kwam er na de Tweede Wereldoorlog, toen onze huidige sociale zekerheidssystemen het licht zagen. Met de opmars van de globalisering en het geloof in de vrije markt werd de rol van de overheid op sociaal vlak sterk in vraag gesteld, met een geleidelijke terugtrekking tot gevolg.

Sinds het begin van het nieuwe millennium kent het denken rond sociale bescherming een nieuwe opleving. Het blikveld heeft zich gaandeweg verruimd, waarbij **een integrale benadering van sociale bescherming** centraal staat: **die steunt niet alleen op preventieve** (sociale zekerheid) **en beschermende maatregelen** (sociale bijstand), **maar ook op investeringen in menselijk kapitaal** (promotie) **en sociale verandering** (transformatie).

Dergelijke benadering vereist zowel op nationaal als op internationaal niveau een **structurele dialoog waarbij de verschillende relevante actoren hun expertise en systemen samenbrengen en integreren**.

⁷ ILO, "Can low-income countries afford basic social security?", *Social Security Policy Briefings*, Geneva, 2008, p. 10.

⁸ *Idem*, p. 3.

3

ONZE VISIE

Voor WSM, ACV-CSC en LCM-ANMC vormt sociale bescherming een cruciaal en fundamenteel instrument in de armoedebestrijding en de verwezenlijking van een duurzame sociaal-economische ontwikkeling. Het is een mechanisme van herverdeling van de welvaart, gebaseerd op solidariteit. Daarom is het een belangrijke hefboom om te komen tot een **rechtvaardige samenleving** doordat ze sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid voorkomt en vermindert.

Deze waarden en principes zijn een fundamentele basis. Ze inspireren de acties van WSM, ACV-CSC en LCM-ANMC om samen met andere sociale bewegingen, zowel in het Noorden als in het Zuiden, de uitbreiding van de sociale bescherming te ondersteunen. Daarenboven menen we dat **de overheden hun verantwoordelijkheid ter zake moeten opnemen en daarbij de bijdrage van de sociale bewegingen moeten erkennen.**

3.1. DE ROL VAN DE SOCIALE BEWEGINGEN

Het netwerk van partners van WSM bestaat voornamelijk uit sociale bewegingen: vakbonden, arbeidersbewegingen, vrouwenbewegingen, jongerenbewegingen, mutualiteiten, coöperatieven, enz. Hun rol in de maatschappij is belangrijk omwille van twee redenen:

- Deze organisaties bestaan uit **mensen die zichzelf organiseren rond hun rechten en noden**. Door hun sociaal en menselijk kapitaal samen te leggen vormen ze de basis van een solidaire, sociale beweging. Het is als beweging dat hun stem luider klinkt en ze collectief de uitdagingen in de samenleving het hoofd proberen te bieden. Kortom, de mensen *zijn* de beweging.
- Sociale bewegingen **richten zich tot iedereen zonder onderscheid, maar hebben speciale aandacht voor diegenen die geen stem hebben in de samenleving**: de uitgesloten, kwetsbare en arme bevolkingsgroepen, die trouwens de grote meerderheid uitmaken van de wereldbevolking. Jammer genoeg worden aan deze mensen maar al te vaak hun fundamentele rechten ontzegd. In het Zuiden gaat het dikwijls om de werknemers (m/v) van de informele economie en de plattelandsbevolking, waarvan de meerderheid vrouwen, jongeren en/of migranten, die vaak zonder wettelijk kader en dus zonder bescherming werken.

Sociale bewegingen staan dicht bij de mensen en krijgen daarom een mandaat om hun stem te **vertegenwoordigen** (representativiteit). De beweging ontwikkelt haar maatschappijvisie en voert die uit door enerzijds heel **concrete acties** te ondernemen. Anderzijds **verdedigt zij die visie bij beleidsmakers** en roept zij hen op om de specifieke bijdrage en acties van sociale bewegingen

Mensen organiseren zich, om sterker te staan.

gen voor een solidaire en rechtvaardige samenleving te erkennen, maar ook om de eigen verantwoordelijkheid op te nemen.

3.2. DE VERANTWOORDELIJKHEID VAN DE OVERHEID

Het is de verantwoordelijkheid van de overheid om de **voorwaarden te creëren waarbinnen een integraal beleid van sociale bescherming, gebaseerd op een combinatie van de vier hoger vermelde maatregelen, kan uitgewerkt en uitgevoerd worden**. Integraal, door het juiste evenwicht te vinden tussen de vier verschillende soorten maatregelen, en door alle relevante actoren met expertise te laten deelnemen aan een structurele dialoog over dit beleid. Bovendien is het ook de taak van de overheid om voldoende middelen vrij te maken om dit beleid van sociale bescherming ook echt uit te voeren.

Het is bijgevolg noodzakelijk dat de overheid **de rol van de sociale bewegingen met betrekking tot de uitbreiding van sociale bescherming erkent** en er dus op toeziet dat ze effectief kunnen meewerken aan dit beleid.

Volgens WSM en haar partners, sociale bewegingen, zijn er drie belangrijke redenen die een verhoogde investering van de overheid in de versterking van de sociale bescherming rechtvaardigen:

- **Sociale bescherming is een mensenrecht.** Artikel 25 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens bepaalt: « *Een ieder heeft recht op een levensstandaard die hoog genoeg is voor de gezondheid en het welzijn van zichzelf en zijn gezin, waaronder inbegrepen voeding, kleding, huisvesting en geneeskundige verzorging en de noodzakelijke sociale diensten, alsmede het recht op voorziening in geval van werkloosheid, ziekte, invaliditeit, overlijden van de echtgenoot, ouderdom of een ander gemis aan bestaansmiddelen, ontstaan tengevolge van omstandigheden onafhankelijk van zijn wil* ». Artikel 22 van dezelfde Verklaring en Artikel 9 van het Internationaal Pact over de Economische, Sociale en Culturele Rechten gaan specifiek over het recht van ieder mens op sociale zekerheid, een recht waarvan de basisprincipes werden uitgewerkt op mondiaal niveau door de IAO in Conventie 102 over de minimumnormen voor de sociale zekerheid⁹. Net omdat het een mensenrecht is, draagt de overheid de voornaamste verantwoordelijkheid om te verzekeren dat dit recht, weliswaar progressief, gerespecteerd, beschermd en effectief vervuld wordt. Desondanks zijn de investeringen op dat vlak tot nog toe onvoldoende geweest.

- **Sociale bescherming is een bron van sociale cohesie, maar ook van vrede en stabiliteit.** Armoede en sociaal onrecht liggen vaak aan de basis van sociale spanningen, of zelfs gewelddadige conflicten. De juiste mix van maatregelen van sociale bescherming dragen er echter toe bij dat sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid voorkomen en verminderd worden.
- **Sociale bescherming draagt bij tot een duurzame sociale en economische ontwikkeling.** Maatregelen van sociale bescherming zijn belangrijk want zorgen ervoor dat eenieder een waardige levensstandaard kan bereiken. Ze versterken de solidariteit binnen de samenleving en verdelen die de samenleving genereert. Via sociale bescherming staat het welzijn van de persoon centraal en gaan duurzame sociale en economische ontwikkeling hand in hand. Verschillende studies tonen aan dat de systemen van sociale bescherming de armoede en de ongelijkheid met meer dan 50% hebben verminderd in de industrielanden¹⁰. Sociale bescherming is bijgevolg een duurzame, en op lange termijn zelfs “winstgevende” investering omdat ze welvaart creëert en niet enkel herverdeelt. Dat de nodige investeringen toch uitblijven, kan niet simpelweg verklaard worden door een gebrek aan middelen, maar ook door een gebrek aan politieke wil.

Besluit

Het uitwerken en uitvoeren van een beleid van sociale bescherming is een zaak waarbij verschillende actoren een rol hebben te vervullen. De overheid moet in de eerste plaats **een structurele dialoog** opzetten waarbij **alle relevante actoren** hun expertise en benadering samenbrengen. Dat is een essentiële voorwaarde om te komen tot **een nationaal, integraal en gedragen beleid van sociale bescherming**.

Dit proces is een win-win situatie zowel voor de overheid als voor sociale bewegingen. Voor de overheid, omdat sociale bescherming welvaart creëert en daarom een bron is van sociale cohesie, stabiliteit en vrede. Voor sociale bewegingen, omdat een integraal beleid ook effectief zal rekening houden met de noden van hun basis.

⁹ Conventie 102 betreffende de minimumnorm voor sociale zekerheid werd goedgekeurd door de Internationale Arbeidsconferentie (IAC) in 1952 tijdens haar 35ste zitting. Deze Conventie 102 preciseert het minimumniveau voor de prestaties van de sociale zekerheid en hun toekenningsvoorwaarden evenals de negen hoofdbanches waarin sociale bescherming gewaarborgd moet zijn: medische zorgen, ziektevergoeding, werkloosheidsuitkeringen, ouderdomsvergoedingen, uitkeringen in geval van arbeidsongevallen en beroepsziekten, kindergeld, moederschapuitkering, invaliditeitsuitkering en overlevingspensioenen.

¹⁰ P. Townsend, *The Right to Social Security and National Development: Lessons from OECD Experience for Low-Income Countries*, January 2007, pp. 50.

4

DE ACTIES VAN SOCIALE BEWEGINGEN OP HET TERREIN

In dit deel geven we enkele concrete voorbeelden van strategieën die sociale bewegingen ontwikkeld hebben, enerzijds om de bestaande systemen van sociale bescherming te verbeteren en anderzijds om ze op een innovatieve manier uit te breiden naar groepen die uitgesloten blijven van de bestaande systemen. Daartoe investeren we zowel in het Zuiden als in het Noorden.

4.1. HIER, IN HET NOORDEN

WSM onderneemt acties in het Noorden om sociale bewegingen in het Zuiden te versterken en om het belang van sociale bescherming wereldwijd en de rol van sociale bewegingen daarin, te onderlijnen.

- Met de **technische en financiële bijstand aan sociale bewegingen in het Zuiden**, kunnen zij hun eigen strategieën ter verbetering en uitbreiding van de sociale bescherming ontwikkelen en uitvoeren.
- Door middel van **campagnes en communicatie** sensibiliseert WSM de achterban van de Christelijke Arbeidersbeweging om het belang van sociale bescherming en de rol van sociale bewegingen daarin, te onderlijnen.
- Door **studiewerk** tracht WSM de ervaringen van onze partners te kapitaliseren, hetgeen kan helpen om strategische keuzes te maken die de impact van de acties op het terrein verbeteren.
- Met **politieke lobbying** probeert WSM de uitbreiding van de sociale bescherming en de rol van sociale bewegingen daarin, als een beleidsprioriteit op de agenda te zetten, op nationaal, regionaal en internationaal niveau.

4.2. DAAR, IN HET ZUIDEN

In het Zuiden versterkt WSM, als solidariteitsorganisatie van de Christelijke Arbeidersbeweging in België, de strategieën van sociale bewegingen en de initiatieven die daaruit voortvloeien. Algemeen kan men drie innoverende strategieën onderscheiden waarop de bewegingen steunen om de sociale bescherming te

verbeteren en uit te breiden. Vaak worden verschillende strategieën gecombineerd om meer impact te hebben. Door de expertise die ze zo opgebouwd hebben door de jaren heen, is het niet meer dan normaal dat sociale bewegingen vragen om erkend te worden als representatieve en structurele actoren op het vlak van sociale bescherming. Deze strategieën zijn:

- **Uitbreiding van de bestaande systemen van sociale bescherming:** meer gerichte maatregelen (niet enkel sociale zekerheid en bijstand), voor meer mensen (dus ook voor werknemers uit de informele economie en de plattelandsbevolking).
- **Ontwikkeling van initiatieven van sociale economie** op lokaal niveau die mensen direct in staat stellen om in hun eigen levensonderhoud te voorzien en zich uit de armoede te werken.
- **Institutionalisering van de initiatieven die sociale bewegingen ontwikkeld hebben.** Door deze initiatieven hebben sociale bewegingen een enorme expertise opgebouwd over de uitbreiding van de sociale bescherming naar kwetsbare groepen. Die expertise moet gevaloriseerd worden in het kader van een structurele dialoog. Die dialoog moet ertoe leiden dat de succesvolle initiatieven geïnstitutionaliseerd worden, wat betekent dat zij gekoppeld worden aan de bestaande systemen. Zodoende wordt de expertise van de verschillende actoren en de complementariteit van de verschillende mechanismen ten volle benut.

In wat volgt, zoomen we in op vijf terreinen van de sociale bescherming (gezondheidszorg, gezondheid en veiligheid op het werk, inkomenszekerheid, toegang tot sociale zekerheid en voedselzekerheid). Op elk van die vijf terreinen, tonen we aan hoe een sociale beweging tewerk gaat rond sociale bescherming. De beweging identificeert haar strategieën, het type maatregelen en de financieringswijze in functie van de collectieve dynamiek en de context waarin ze zich bevindt. Door het contact met de leden kan ze één maatregel van sociale bescherming kiezen en uitvoeren, of een combinatie van meerdere maatregelen, naargelang wat het beste tegemoetkomt aan de noden van de leden.

TOEGANG TOT GEZONDHEIDSZORG

1. ALGEMENE PROBLEMATIEK

Ongelijkheden op vlak van gezondheid kunnen voor een belangrijk deel toegeschreven worden aan de omstandigheden waarin mensen opgroeien, leven, werken. De keuzes van de overheid om hier iets aan te doen door middel van sociaal-economische en andere beleidsmaatregelen beïnvloeden die omstandigheden in sterke mate. Een **slechte gezondheid is zowel een oorzaak als een gevolg van sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid**.

Jaarlijks sterven minstens 20 miljoen mensen in ontwikkelingslanden door een gebrek aan adequate basisgezondheidszorg. Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), komt bijna de helft (42%) van de kindersterfte vóór het vijfde levensjaar voor in Afrika. Twee gevallen op drie zouden echter vermeden kunnen worden met eenvoudige middelen. Daarenboven sterven elk jaar ongeveer 536.000 vrouwen aan complicaties bij de bevalling, waarvan 99% in de ontwikkelingslanden. Ook een gebrek aan drinkbaar water en onvoldoende hygiëne zijn belangrijke risicofactoren voor het sterfte- en ziektecijfer van de bevolking in het Zuiden¹¹.

2. DE INTERVENTIES VAN WSM

Om de toegang tot kwalitatieve gezondheidszorg voor iedereen te verbeteren, steunen WSM en de Christelijke Mutualiteiten (LCM-ANMC) sinds meer dan 15 jaren de ontwikkeling van mutualiteiten in verschillende landen in het Zuiden. In Afrika zijn 14 organisaties actief die mutualiteiten ontwikkelen en begeleiden in 10 landen. In Latijns-Amerika en in Azië zijn nog eens 3 respectievelijk 2 organisaties actief op vlak van gezondheidszorg; hetzij met een eigen mutualiteit, hetzij door zelf gezondheidszorgen te verstrekken¹².

3. DE «UNION COMMUNALE DES MUTUELLES DE SANTÉ DE BEMBÈRÈKÈ (UCMSB)» IN BENIN

In Benin begeleiden onze partners de oprichting, ontwikkeling en samenwerking van mutualiteiten in verschillende delen van het land, in het bijzonder in Bembèrèkè. Deze stad ligt in het noorden

van Benin en telt vijf arrondissementen die elk over hun eigen gezondheidscentrum beschikken. Daarnaast werd er ook in vier dorpen een consultatiecentrum geïnstalleerd. De bevolking, op zo'n 100.000 personen geschat, is voornamelijk actief in de landbouw en in de informele sector (taximoto's, ambachten, kleinhandel).

Vóór de oprichting van de mutualiteiten ging een persoon gemiddeld eens om de drie jaar naar het gezondheidscentrum¹⁴. Bij ziekte deden de mensen laat of helemaal geen beroep op medische zorgen en deden ze massaal aan zelfmedicatie, voornamelijk omwille van een gebrek aan (of onstabiele) financiële middelen, de zwakke kwaliteit van de gezondheidszorg, het gebrek aan medicijnen en ook een bepaald wantrouwen tegenover het personeel in de gezondheidssector.

Sinds 2001 hebben verscheidene lokale gemeenschappen een mutualiteit opgericht rond het gezondheidscentrum. Met de steun van onze partners zijn er op dit moment negen basismutualiteiten actief op het grondgebied van deze stad. Zij dekken ongeveer 6.000 begunstigden, of 6% van de totale bevolking. In 2005 hebben deze basismutualiteiten zich verenigd binnen de Union Communale des Mutuelles de Santé de Bembèrèkè (UCMSB).

Deze mutualiteiten bieden een solidaire ziekteverzekering aan, gericht op de arme bevolking. Het is dus een preventiemaatregel, met vele voordelen:

- **Bijdrage van 200 FCFA (0,30 €) per maand**, aangepast aan de financiële mogelijkheden van de werknemers uit de informele economie en de landbouwsector.
- De mutualiteit betaalt vervolgens 75% van de factuur voor kleine risico's te betalen (ambulante zorg, eenvoudige bevestigingen, essentiële generische geneesmiddelen). De patiënten zelf nog slechts 25% van de factuur te betalen.
- De mutualiteit betaalt 60% van de ziekenhuisfactuur van de leden die voor hun gezin een bijkomende jaarlijkse bijdrage van 2.500 FCFA (3,81 €) hebben gestort.
- Daarnaast organiseert de mutualiteit ook **vormingssessies** over HIV/AIDS, het belang van hygiëne en goede voeding, en verdeelt ze behandelde muskietennetten, enz.

Het valt nu op dat de leden van de mutualiteiten in Bembèrèkè zich **regelmatiger laten verzorgen**, ook vooraleer er complicaties optreden met hun gezondheids-toestand. De vrouwelijke leden gaan ook vaker op pre- en postnatale consultaties en verkiezen nu een bevalling in de gezondheidscentra.

¹¹ WHO, Wereldgezondheidsstatistieken 2009, Genève, p. 10-12.

¹² Voor een overzicht van alle sociale bewegingen, partners van WSM en LCM-ANMC, die actief zijn rond gezondheidszorg: zie annexen I, II en III.

¹³ In België is dat 12 keer meer, dus gemiddeld vier keer per jaar!

De bewoners van een district in Bembèrèkè maken zich lid van de lokale mutualiteit. Ze krijgen een lidkaart die ze bij elk bezoek aan het gezondheidscentrum of het hospitaal moeten voorleggen om te kunnen genieten van de verminderde kostprijs.

Zo telt het gezondheidscentrum van het arrondissement Tuko Saari bijvoorbeeld **4 keer meer bezoeken** van patiënten dan in de rest van het land.

De mutualiteiten investeren ook in promotiemaatregelen opdat de leden daadwerkelijk kunnen genieten van hun recht op gezondheid:

- **Toegang tot microkredieten:** de mutualiteiten werken samen met de instellingen voor microfinanciering bij het toekennen van microkredieten aan gezinnen waarvan de inkomsten onvoldoende zijn om de maandelijkse bijdrage te betalen. Deze kredieten zijn bestemd voor inkomensgenererende activiteiten en helpen de mensen hun bijdragen te betalen.
- **Vorming en alfabetisering** van de leden die bijdragen tot een versterking van het « menselijk kapitaal ». Deze activiteiten zijn

onontbeerlijk opdat de mutualiteiten hun rol kunnen spelen op gezondheidsvlak tegenover de gezondheidsinstellingen en de overheden. Ze dragen er ook toe bij dat de vrouwen op meer erkenning kunnen rekenen van hun echtgenoot en van de gemeenschap in het algemeen.

De mutualiteiten liggen ook aan de basis van een ware transformatie van de gezondheidssector. Gemeenschappen die zich organiseren in mutualiteiten doen een sociale beweging ontstaan die betrokken is bij het goed beheer van de gezondheidssector. De mutualiteiten onderhandelen en **sluiten akkoorden af** met de zorgverstrekkers, onder andere over de tarieven en de te respecteren kwaliteitsnormen. De mutualiteit heeft nu een hefboom in handen waarmee ze het gezondheidspersoneel aansprakelijk kan houden voor het al dan niet respecteren van de voorwaarden van het akkoord. Dit heeft geleid tot een **kwalitatieve verbetering van het zorgaanbod en een harmonisering van de tarieven:** die komen overigens ten goede aan alle gebruikers van de gezondheidszorg en niet alleen aan de leden van de mutualiteit.

De impact van de mutualiteiten op de gezondheid van de mensen laat zich al voelen, want de **gemiddelde kostprijs** van een tenlasteneming in de verschillende gezondheidscentra in Bembèrèkè is op drie jaar **met 47% verminderd**. Maar de mutualiteiten willen nog verder gaan. Door lobbying en sensibilisering willen ze erkend worden door de overheid en de gezondheidsinstellingen als structurele actoren in de uitbreiding van de sociale bescherming. Zo willen ze komen tot **een nationale gezondheidsdialog met deze actoren** om de samenwerking te optimaliseren en zodoende te komen tot een toegankelijke gezondheidszorg voor iedereen.

PROMUSAF Bénin en WSM lobbyen: ze vragen het Ministerie van Gezondheid en de internationale donoren om de mutualiteiten te erkennen en hen een structurele plaats te geven in het opmaken en uitvoeren van het nationale gezondheidsbeleid.

B

VEILIGHEID EN GEZONDHEID OP HET WERK

1. ALGEMENE PROBLEMATIEK

Volgens de laatste ramingen van de IAO¹⁴ bedraagt het aantal dodelijke arbeidsongevallen bijna 358.000 en het aantal niet dodelijke ongevallen bijna 337 miljoen. Het aantal overlijdens te wijten aan beroepsziekten werd op 1,95 miljoen geschat, waarvan 651.000 gevallen ten gevolge van blootstelling aan chemische producten. Deze cijfers tonen ook aan dat **het aantal arbeidsgerelateerde ongevallen en ziektes weinig veranderd is de jongste tien jaar**. Veiligheid en gezondheid op het werk zijn nochtans fundamentele rechten, erkend door verschillende internationale verdragen¹⁵. Investerings in maatregelen voor gezondheid en veiligheid op het werk dragen daarenboven ook bij tot het welzijn en dus de productiviteit van de arbeidskrachten.

2. DE INTERVENTIES VAN WSM

Om een systematische aanpak van de veiligheid en gezondheid op het werk te ontwikkelen en uit te voeren, is er efficiënt overleg nodig tussen werknemers- en werkgeversorganisaties, begeleid door de overheid. **Toch blijven de vakbonden aan de alarmbel trekken** omdat de arbeidsomstandigheden dikwijls te wensen over laten. Daarom nemen zij vaak het eerste initiatief om werknemers te wijzen op het belang van de regels inzake gezondheid en veiligheid op het werk, en tegelijk roepen ze de werkgevers en de overheid op om maatregelen door te voeren die werknemers moeten beschermen tegen arbeidsongevallen en -ziekten.

In Latijns-Amerika steunen WSM en ACV-CSC deze strijd van 7 organisaties in maar liefst 6 landen. In Azië kunnen 11 organisaties uit 6 verschillende landen rekenen op onze solidaire steun. In Afrika, tenslotte, zijn 10 organisaties uit 7 landen actief op vlak van gezondheid en veiligheid op het werk¹⁶.

3. NIET ALLES IS ROZENGEUR: DE KATHOLIEKE ARBEIDERSJONGEREN (JOC) VAN ECUADOR IN ACTIE OP DE BLOEMEN-PLANTAGES

Ecuador is een Zuid-Amerikaans Andesland met een hoofdzakelijk inheemse bevolking. Op dit moment krijgt het sociaal beleid, na decennia van neoliberale politiek, meer aandacht: het minimumloon werd recent verhoogd, de arbeidswetgeving verstrengd en de naleving van de bestaande wetgeving wordt ook beter gecontroleerd. Ondanks deze opmerkelijke verbeteringen, is er nog veel werkloosheid, vooral onder de jongeren en vrouwen. Informeel of precair werk is vaak de enige manier om nog wat geld te verdienen.

De **bloemen** doen Ecuador letterlijk « bloeien »: de overdaad aan bloemen beslaat meer dan 4.700 hectaren en bezorgt **direct werk aan 40.000 personen. Indirect creëert de sector bijna 500.000 banen**¹⁷. Dit is niet verrassend, want bloemen zijn het **derde exportproduct** na petroleum en bananen. De bloemen uit Ecuador zijn over de hele wereld vermaard omwille van hun kwaliteit en ze vinden gemakkelijk hun weg naar de EU, Japan en Rusland.

De werknemers « achter » die bloemen zijn echter minder gekend, net als hun moeilijke arbeids- en levensomstandigheden. Het zijn vaak jongeren, **meestal jonge meisjes uit de kleine dorpen**

¹⁴ « Veiligheid en gezondheid op het werk – Algemene studie », Verslag van de Deskundigencommissie voor de toepassing van de conventies en aanbevelingen, Internationale Arbeidsconferentie, 98ste zitting, 2009, pp. 99.

¹⁵ Artikel 7 van het Internationale Pact over de Economische Sociale en Culturele rechten (IPESC) en verschillende arbeidsnormen van de IAO, in het bijzonder Conventie 155 en Aanbeveling 164 en het protocol uit 2002 over gezondheid en veiligheid op het werk evenals Conventie 187 en Aanbeveling 197 over het kader ter promotie van veiligheid en gezondheid op het werk.

¹⁶ Voor een overzicht van alle sociale bewegingen, partners van WSM en ACV-CSC, die actief zijn rond veiligheid en gezondheid op het werk: zie annexen I, II en III.

¹⁷ Zie ook: <http://www.blijbloemen.be/index.php/snijbloemen-mainmenu-103/ecuador-mainmenu-110.html?task=view>.

Aan het werk, maar onbeschermd. Dankzij de sensibiliserende acties van JOC Ecuador werd ook deze jonge werknemster bewust van haar rechten.

rond de plantages, waar er geen werk is. Op de plantages moeten ze 10 tot 13 uur per dag werken, in het hoogseizoen vaak zelfs continu.

Het voornaamste probleem met dergelijke teelten is het **gebruik van giftige producten** voor het behandelen van de bloemen. Tijdens de besproeiingen moeten de werknemers dikwijls voort werken, ook al beschikken ze meestal niet over de gepaste beschermingsmiddelen zoals handschoenen, maskers of veiligheidsbrillen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat enorm veel jongeren **zware gezondheidsproblemen** hebben, zoals huidziekten, migraine, enz. Zelfs zwangere vrouwen ontsnappen niet aan de besproeiingen, met misvormingen en chronische ziektes bij de pasgeborenen tot gevolg.

Hoewel het werk fysiek zeer zwaar en gevaarlijk is, zijn de **lonen erg laag**. Het wettelijk minimum van 218 US Dollar per maand wordt zelden uitbetaald. De werkgevers trekken er de bijdragen voor de sociale zekerheid van af, en ook vervoers- en maaltijdkosten. Voor de arbeiders blijft er slechts 180 US Dollar per maand over. **Overuren worden vaak niet betaald**.

Daarenboven houden de werkgevers ook nog eens een deel van het salaris in als een werknemer te laat komt of als hij of zij de dagelijkse productiequota niet haalt.

Het is daarnaast **uiterst moeilijk om een vakbond op te richten**. Zij die het toch wagen, komen onvermijdelijk op een zwarte lijst terecht die het hen zo goed als onmogelijk maakt om nog werk te vinden op een van de vele andere plantages.

Om deze jonge mannen en vrouwen bewust te maken en om hun kijk op hun arbeidsomstandigheden te veranderen, organiseert JOC (Juventud Obrera Católica) Ecuador allerlei collectieve acties op de plantages te Pifo en Cayambe. Als een echte sociale jongerenbeweging heeft JOC eerst en vooral de meest zorgwekkende problemen van de jonge plantagearbeiders geanalyseerd. De nationale verantwoordelijke van JOC Ecuador, Silvia Espín, heeft zelf ongeveer 9 maanden op de plantage Florespa in Pifo gewerkt. Zo is zij er ook in geslaagd ongeveer 2.000 **enquêtes** te verdelen onder de werknemers van de plantage en heeft JOC zeer relevante informatie kunnen inwinnen over de concrete arbeidsomstandigheden en de meest voorkomende inbreuken op de arbeidsrechten.

Op basis daarvan heeft JOC verscheidene **vormingen** georganiseerd voor de werknemers over hun arbeidsrechten, de internationale gedragscode voor de bloementeel¹⁸ en over het belang van beschermende kledij bij het gebruik van pesticiden.

De militanten van JOC hebben ook op verschillende plantages **overleg** georganiseerd **tussen de directie en de jonge werknemers**. Tijdens dat overleg hebben ze het gevaar aangeklaagd van de chemische stoffen, geschikte beschermingsmiddelen geëist evenals collectieve arbeidsovereenkomsten om de werkdag van 8 uren vast te leggen, het minimumloon en de betaling van overuren. Dit overleg begint zijn eerste vruchten af te werpen: op één van de plantages hebben de militanten maskers en handschoenen gekregen voor de werknemers, ze hebben ook de uitbetaling van de overuren bekomen en een loonsverhoging met 10 US Dollar per maand. Het gaat hier om een belangrijk precedent dat aantoont dat als mensen zich verenigen, sociale verandering echt mogelijk is. Tegelijkertijd is het een **belangrijke stap in de richting van een echte vakbond op de bloemenplantages**. Momenteel werkt JOC Ecuador nauw samen met verschillende vakbonden, zodat de jongeren die leren kennen. Voor JOC zou de aansluiting van dat grote aantal jongeren "de kers op de taart" zijn, want de vakbondsbeweging biedt de beste waarborg voor de bescherming van hun belangen, ook van hun veiligheid en gezondheid op het werk.

JOC Ecuador werkt eveneens samen met andere actoren zoals binnenlandse en buitenlandse organisaties voor de verdediging van de mensenrechten¹⁹. Samen dienen ze klachten in bij het Ministerie van Werk over het misbruik op de plantages en sensibiliseren ze het grote publiek. Er bestaat nu zelfs een "groen label" voor de bedrijven die garanderen de internationale gedragscode voor de productie van snijbloemen na te leven²⁰.

18 De Gedragscode voor de Bloementeel werd goedgekeurd door een aantal sociale organisaties en vakbonden in augustus 1998. Deze code is een significant resultaat van de campagne « Campaña de Flores », gevoerd door verschillende organisaties ter verdediging van de rechten van de mens. De campagne heeft van bij het begin de dialoog proberen te starten met de politieke en economische verantwoordelijken in de producerende landen, maar ook in de consumptielanden, om zo tot menselijkere arbeidsomstandigheden op de plantages te komen. Voor meer informatie: <http://www.fian.be/Index.asp?PageCentre=Centre.asp&NumInfo=303&Langue=Fr&Titre=Campagnes>.

19 JOC Ecuador werkt onder andere samen met FENACLE (Federación Nacional de Trabajadores Agroindustriales, Campesinos e Indígenas Libres del Ecuador), een organisatie die zorgt voor de opleiding en bijstand van kwetsbare werknemers uit verschillende sectoren. Voor meer informatie: <http://www.fenacle.org.ec/>.

20 Via het « Flower Label Program », controleert een onafhankelijke instantie de ondernemingen die de Internationale Gedragscode hebben onderschreven. Het is verplicht daarbij werknemers, werknemsters en vakbonden te betrekken. Voor meer informatie: <http://www.fairflowers.de/>.

INKOMENSZEKERHEID

1. ALGEMENE PROBLEMATIEK

Volgens de ramingen van de Wereldbank²¹ telde de wereld in 2005 maar liefst 1,4 miljard mensen (1 op 4) die probeerden te overleven met minder dan 1,25 US Dollar per dag, de extreme armoedegrens. Om uit die armoede te geraken, zoeken de meeste mensen in ontwikkelingslanden een oplossing via werk in de informele economie. Volgens de IAO, gaat het om 75% van de armen op het platteland²².

Maar informeel werk is precair, onbeschermd en biedt geen zekerheid. **Met informeel werk kunnen die gezinnen zich niet uit de (extreme) armoede tillen**, omdat ze dikwijls niet beschikken over de juiste vaardigheden, de fysieke middelen of het benodigde economische kapitaal om een rendabele activiteit op te bouwen.

2. DE INTERVENTIES VAN WSM

Dankzij microkredieten, helpen verscheidene sociale bewegingen hun leden aan een **bescheiden economisch startkapitaal** om hun inkomensgenererende activiteiten te starten of uit te bouwen. Met een aangepaste begeleiding, geven ze ook meteen een aantal **basisvaardigheden** mee om die middelen goed te kunnen beheren.

WSM en ARCOPAR steunen verschillende instellingen die microkredieten verstrekken en aangepaste vormingen geven. In Afrika gaat het om 21 organisaties verspreid over 11 landen. In Azië steunen we het werk van 3 organisaties in 2 verschillende landen. In Latijns-Amerika zijn nog eens 11 organisaties actief op dit vlak, verspreid over zeven landen²³. De begunstigden van deze microkredieten zijn steeds de leden van een sociale beweging die zich georganiseerd hebben rond één of meerdere inkomensgenererende activiteiten.

3. DE MICROKREDIETEN VAN KONDO JIGIMA: KLEINE LENINGEN MET GROTE GEVOLGEN IN MALI

Kondo Jigima is een spaar- en kredietkas, die in Mali erkend is als een instelling voor microfinanciering. In het Bambara (de meest

Vrouwen werken niet alleen hard, ze zijn ook erg betrouwbaar. Vrouwen betalen doorgaans hun microkredieten erg nauwgezet terug. Met de kleine leningen slagen vrouwen erin om investeringen te doen die hun productiecapaciteit gevoelig verbetert. Zo kunnen ze dankzij de machine (zie p20) op korte tijd meer uien versnijden.

gebruikte taal in Mali) betekent "Kondo Jigima"²⁴: **"de schatkist van hoop"**. Voor de organisatie is de nabijheid bij de leden heel belangrijk: eind 2009 waren er reeds zo'n **82 kantoren** waarvan het grootste deel verspreid over het platteland. Dit is nodig, zo zeggen ze zelf, als je echt de allerarmsten wilt bereiken. De organisatie telt momenteel zo'n **40.000 leden**.

Kondo Jigima richt zich op werknemers uit de informele economie die door armoede geen toegang hebben tot klassieke bankkredieten en **tracht hun professionele en economische capaciteiten te versterken** zodat zij hun inkomen kunnen verhogen.

Het verlenen van kredieten aan kleine ondernemers is dan ook hun voornaamste activiteit.

Om de meest arme en kwetsbare groepen te kunnen bereiken,

21 Chen, S. et Ravallion, M., *The Developing World Is Poorer Than We Thought, But No Less Successful in the Fight against Poverty*, Policy Research working paper WPS n° 4703, The World Bank - Development Research Group (DECRG), Washington DC, August 2008, USA.

22 Internationaal Arbeidsbureau (2002). *Travail décent et économie informelle Rapport VI van de Internationale Arbeidsconferentie, 90ste zitting, Genève.*

23 Voor een overzicht van alle sociale bewegingen, partners van WSM en ARCOPAR, die actief zijn rond microkredieten: zie annexen I, II en III.

24 Kondo Jigima is een partner van WSM en ARCOPAR in het kader van het programma voor sociale economie PARESOC, gefinancierd door het Belgisch Overlevingsfonds (BOF).

zijn **de voorwaarden om kredieten te verkrijgen ook soepeler**: geen minimumbedrag dat ze niet kunnen terugbetalen, de interest is aangepast, de terugbetaling mag langer gespreid worden.

Omdat vrouwen op het platteland doorgaans geen of weinig bezittingen hebben die ze als garantie kunnen inbrengen, hanteert men de **“solidaire waarborg”**: ze hoeven geen materiële garantie in te brengen, maar ze staan als groep voor elkaar garant. Mensen lenen samen geld, en betalen het samen af. Als één van hen niet kan terugbetalen, zullen ze de last onder elkaar verdelen.

Met dit startkapitaal kunnen de leden inkomensgenererende activiteiten beginnen en versterken, zoals de verwerking van uien of de productie van rijst. Zodra het krediet geïnvesteerd werd in de activiteit, worden de leden van Kondo Jigima **begeleid om te sparen en de lening terug te betalen**. Zo heeft de toegang

tot microkredieten vrij snel een impact op de inkomsten van de begunstigen. De leden gebruiken op hun beurt deze inkomsten om beter tegemoet te komen aan de basisbehoeften van hun familie: meer en betere maaltijden voor het ganse gezin, schoolgeld voor de kinderen en gezondheidszorg voor vrouw en kinderen.

Aangezien gezondheid een enorme impact heeft op het functioneren van de leden en dus op hun capaciteit om te blijven werken en de terugbetaling van het krediet te garanderen, werkt Kondo Jigima samen met de **Union Technique Malienne des Mutuelles de Santé (UTM)**. UTM biedt zijn vrijwillige ziekteverzekeringen nu aan de leden van Kondo Jigima aan. **Zo zijn ze, preventief, verzekerd van toegang tot betaalbare gezondheidszorg in geval van ziekte.**

Kondo Jigima verleent niet enkel kredieten, maar investeert tegelijkertijd in de professionele vaardigheden van de leden. Ze zoeken hun leden op en organiseren **technische opleidingen** zodat ze hun productiecapaciteit kunnen opdrijven of hun lokale groep beter kunnen besturen. **Al deze investeringen resulteren in een sociale verandering**: vrouwen worden steeds meer gerespecteerd door hun echtgenoten en de ruimere gemeenschap.

Daarenboven verenigt Kondo Jigima verschillende groeperingen die tot dezelfde productieketen behoren (bijvoorbeeld al diegenen die uien telen en verwerken). Zo zorgt Kondo Jigima ervoor dat de verschillende groepen niet langer tegen elkaar worden uitgespeeld door de (tussen)handelaars. Integendeel, doordat ze binnen de ganse productieketen over dezelfde informatie beschikken (marktprijs, ...), staan alle groepen sterker in de onderhandelingen met deze (tussen)handelaars.

Op nationaal niveau, als stichter en huidig voorzitter van de « Association Professionnelle de la Microfinance » in Mali, verdedigt Kondo Jigima de belangen van haar leden bij de opstelling en uitvoering van een Nationaal Actieplan voor Microfinanciering. Zo pleit Kondo Jigima voor het recht op grondbezit voor de Malinese vrouwen en voor huisvestingsrechten voor de hele bevolking, zonder uitzonderingen.

25 UTM is een partner van WSM en ANMC in het kader van het programma voor sociale economie in Mali. UTM geniet ook van een partnerschap met de Mutuelle Chrétienne d'Hainaut Orientale voor uitwisselingen en technische en financiële steun.

TOEGANG TOT DE SOCIALE ZEKERHEID

1. ALGEMENE PROBLEMATIEK

In de meeste landen bestaan er **formele systemen van sociale zekerheid** die, zoals hierboven reeds aangegeven, gebaseerd zijn op een pakket preventiemaatregelen. De aard en omvang van de aangeboden diensten kunnen verschillen, maar het principe blijft steeds hetzelfde: de mensen beschermen als ze (een deel van) hun inkomen verliezen. Volgens **Conventie 102 van de IAO, die de Minimumnormen voor Sociale Zekerheid vastlegt**, moet een algemeen systeem van sociale zekerheid risico's van ziekte, werkloosheid, moederschap, arbeidsongevallen, ouderdom, enz. dekken. Deze bestaande systemen van sociale zekerheid werden, in overleg met de sociale partners, ontwikkeld na de 2de Wereldoorlog in de meeste industrielanden. In de ontwikkelingslanden bestaan er ook dergelijke systemen, maar ze dekken minder risico's en meestal blijven de werknemers uit de informele sector en de plattelandsbevolking uitgesloten, terwijl die laatste twee groepen de meerderheid van de actieve bevolking vormen.

2. DE INTERVENTIES VAN WSM

Hoewel in eerste instantie de overheid de algemene verantwoordelijkheid draagt voor de sociale zekerheid, beheren ze die meestal samen met de sociale partners (**tripartiete beheer**). Door hun betrokkenheid bij het systeem zijn de vakbonden, gesteund door WSM en ACV-CSC, uitermate goed geplaatst om te eisen dat de sociale zekerheid uitgebreid wordt naar de werknemers uit de informele economie en de plattelandsbevolking. WSM en ACV-CSC steunen deze strijd van 16 organisaties in 8 landen in Azië. In 6 landen in Latijns-Amerika steunen we 9 sociale bewegingen die dezelfde strategie gebruiken. En in Afrika gaat het nog eens om 13 sociale bewegingen verspreid over 10 landen.

3. SOCIALE ZEKERHEID VOOR IEDEREEN IN INDONESIA: KSBSI GAAT ER VOLUIT VOOR

Tot 2004 beschikte Indonesië over **4 verschillende en van elkaar onafhankelijke stelsels van sociale zekerheid**, die ieder een zekere functie te vervullen hadden en een bepaalde groep

werknemers uit de formele sector moesten dekken. Het aantal voordelen, de omvang van de dienstverlening en de hoogte van de uitkeringen verschilden al naargelang het stelsel:

- JAMSOSTEK nam de werknemers uit de private sector ten laste;
- ASABRI zorgde voor de dekking van leger en politie;
- TASPEN en ASKES organiseerden de sociale zekerheid voor de ambtenaren en werknemers uit de openbare sector.

Door de economische veranderingen en de financiële crisis in Azië (1997-1998), werd snel duidelijk dat die systemen hun doel niet bereikten. Aan het einde van de jaren 1990, dekten de verschillende systemen nog nauwelijks 10% van de actieve bevolking. **Voor de 70 miljoen werknemers uit de informele sector bestond er geen enkele dekking**, hoewel ze 65% van de actieve bevolking vertegenwoordigen. De dienstverlening was vaak van slechte kwaliteit, de uitkeringen te laag om een echte "zekerheid" te verschaffen. Corruptie en verduistering van fondsen door politici en lokale autoriteiten waren wijd verspreid.

Voor KSBSI, een vakbondsconfederatie die 11 federaties groepeerde en zo'n 500.000 leden telt, waren dat voldoende goede redenen om te pleiten voor een hervorming van de sociale zekerheid. Maar welk type hervorming? **Gezien KSBSI een solide vakbond is met een zeer grote basis, die actief deelneemt aan de sociale dialoog op alle niveaus, beschikt hij over de middelen om zijn stem te laten horen en voorstellen te doen op politiek vlak voor de hervorming van de sociale zekerheid.**

Om ervoor te zorgen dat de hervorming ook zou beantwoorden aan de noden van hun leden, heeft KSBSI eerst en vooral meer dan **20 consultatierondes** georganiseerd in de bijna 30 regio's van Indonesië: in totaal werden meer dan 500 lokale vakbondsverantwoordelijken bevraagd. Het resultaat van deze consultatierondes was een duidelijk beeld van de noodzakelijke veranderingen voor de basis van KSBSI:

- De sociale zekerheid moet worden verruimd en aangepast zodat ook de groepen die nu uitgesloten zijn, geïntegreerd worden. Hier gaat het vooral om de werknemers uit de informele economie en de migrantenwerknemers.
- Het aantal leden moet aanzienlijk verhogen om de financiering van het systeem te versterken.

26 "Sociale zekerheid – Een nieuwe consensus", Resolutie van de Internationale Arbeidsconferentie, 89ste zitting, 2001, Genève, §15; ILO, "Social Security for All", Social Security Policy Briefings, Paper 7, Genève, 2009, p.3.

27 Voor een overzicht van alle sociale bewegingen, partners van WSM en ACV-CSC, die actief trachten de sociale zekerheid open te stellen voor mensen die ervan uitgesloten blijven: zie annexen I, II en III.

Zij werkt informeel. Geen reden om haar van de sociale zekerheid uit te sluiten, vindt KSBSI. Dankzij de inspanningen van de vakbond, kan zij zich sinds 2006 vrijwillig aansluiten.

- De verschillende stelsels moeten samengevoegd worden in een soort openbare instelling onder controle van de president, maar met een tripartiet beheer.

Dat werk heeft vruchten afgeworpen. In 2002 werd een werkgroep aangeduid door de regering om een nieuw en vooral inclusiever systeem uit te werken. Hun voorstel werd in een kaderwet gegoten, de **wet 40/2004**, en goedgekeurd door het parlement op 28 oktober 2004²⁸. **Deze kaderwet legt de grote basisprincipes vast**, die in detail zullen worden uitgewerkt in de uitvoeringsdecreten. De basisprincipes van het nieuwe stelsel zijn in elk geval zeer veelbelovend:

- Er zal een overkoepelende instelling opgericht worden, JAMSOSNAS, waarbinnen de 4 bestaande stelsels (JAMSOSTEK, ASABRI, TASPEN en ASKES) behouden blijven. Voor de coördinatie zal een « Nationale Raad voor de Sociale Zekerheid » opgericht worden, bestaande uit vertegenwoordigers van de overheid, de werkgevers en de werknemers.
- Ieder individu moet gedekt zijn door dit nieuwe systeem, al kan dat slechts geleidelijk gebeuren.
- Het omvat preventie (sociale verzekering) en bescherming (sociale bijstand).
- Wat de sociale verzekering betreft, zullen de mensen voortaan kunnen genieten van bescherming in geval van ziekte, arbeidsongevallen, ouderdom, pensioen en overlijden. De werknemers uit de formele economie zullen zich verplicht moeten aansluiten en de informele werknemers kunnen dat in eerste instantie op vrijwillige basis. De financiering berust op de bijdragen van werknemers en werkgevers.
- De sociale bijstand voor de armsten en meest kwetsbaren wordt georganiseerd en gefinancierd door de overheid.

Volgens KSBSI gaat dat al in de goede richting, en zeker wat de uitbreiding van het overheidssysteem betreft naar de informele economie. Voor de vakbond maakt deze uitbreiding het immers mogelijk ook de informele arbeiders te organiseren. KSBSI organiseert nog steeds informatie- en overlegvergaderingen voor zijn basis om de werknemers en zijn eigen leden te informeren over het nieuwe systeem.

Er is dan wel reeds een kaderwet, maar de uitvoering laat tot op vandaag op zich wachten. Door de financiële crisis stelde de Indonesische overheid de goedkeuring van de uitvoeringsdecreten, en dus de uitvoering van de kaderwet, voor onbepaalde tijd uit. Een maatregel die door KSBSI niet werd gesmaakt, maar die het echter mogelijk maakte alle toepassingsdecreten goed voor te bereiden voor de wet van kracht wordt.

Daarom **heeft KSBSI een lobbygroep** op nationaal niveau die de openbare instellingen (ministeries en comités) voortdurend met voorstellen bestookt. Deze lobbygroep krijgt input van de verschillende werksessies en raadplegingen van de basis. Vanaf november 2009 startte de vakbond bovendien een campagne en grootschalige acties om de nieuwe president te overtuigen van de kwaliteit van hun voorstellen en de noodzaak die te integreren in de nieuwe wetgeving over JAMSOSNAS.

Intussen is KSBSI niet bij de pakken blijven zitten en heeft ze, in afwachting van de uitvoering van de kaderwet, **in 2006 beklommen dat het stelsel voor de private sector, JAMSOSTEK, ook toegankelijk wordt voor de werknemers uit de informele economie op vrijwillige basis**. De diensten van JAMSOSTEK stelden zich tot doel meer dan een miljoen werknemers uit de informele economie aan te sluiten, wat nog steeds een moeilijke uitdaging is. Het rigide bijdragesysteem, zowel wat het bedrag als wat de frequentie van de betalingen betreft, maakt de aansluiting immers zeer moeilijk voor deze informele werknemers, waarvan de arbeidssituatie en de inkomsten zeer precair blijven.

Moeilijk betekent echter niet onmogelijk en bijgevolg **heeft KSBSI een actieve sensibiliserings- en rekruteringscampagne opgestart** om zijn eigen leden, zowel uit de formele als de informele sector, te overtuigen om zich aan te sluiten bij JAMSOSTEK. KSBSI wil minstens 50.000 van zijn leden aanzetten om dit te doen.

²⁸ Voor meer informatie: "Indonesia: Implementation of the National Social Security System Law", in *Social Security Extension Initiatives in South East Asia*, ILO Subregional Office for South East Asia, 2006, pp. 4; "Extension of Social Security Coverage for the Informal Economy in Indonesia", Working Paper 11, ILO Subregional Office for South East Asia, 2004, pp. 105.

VOEDSELAUTONOMIE

1. ALGEMENE PROBLEMATIEK

Volgens de FAO, de Voedsel en Landbouworganisatie van de VN, heeft de wereld in 2009 de « historische » kaap van de één miljard ondervoede mensen overschreden, ten gevolge van de economische crisis. Volgens hetzelfde gespecialiseerde agentschap van de VN "leven zo goed als alle ondervoede mensen in ontwikkelingslanden". In Sub-sahara Afrika zouden ze met ongeveer 300 miljoen zijn. Mensen die in armoede leven en honger lijden zijn uiterst kwetsbaar voor crises.

2. DE INTERVENTIES VAN WSM

In het algemeen verwijst het concept "voedselzekerheid" naar de beschikbaarheid, de toegang tot en de kwaliteit van de voeding. Daarenboven verwijst het ook naar de "zekerheid" dat deze drie aspecten voortdurend gegarandeerd zijn. De benadering van WSM en haar partners gaat nog een stap verder: wij willen **mensen "empoweren" om zich te organiseren in sociale bewegingen om zo zelf te kunnen instaan voor hun voedselzekerheid**. In wat volgt spreken we dan ook beter van "**voedselautonomie**". In groep zijn mensen immers beter bestand tegen externe risicofactoren (zoals droogtes, natuurrampen, prijschommelingen, ...).

In Afrika, het continent dat het meest geplaagd wordt door voedselonzekerheid, steunt WSM het werk van 19 sociale bewegingen in 8 verschillende landen. In Latijns-Amerika gaat het om 3 organisaties in evenveel landen²⁹.

3. DE GRAANBANKEN IN ETHIOPIË: EEN ZEGEN IN HET DROGE SEIZOEN

Ongeveer **85% van de bevolking** of 70 miljoen inwoners van Ethiopië leeft op het platteland en is dus hoofdzakelijk **afhankelijk van de landbouw** voor haar overleven. De landbouwopbrengst is echter laag omwille van verschillende redenen: het zijn "boerderijen" van kleine omvang, bodemverarming, tekort aan technologieën en betere gewassen en weinig overheidssteun voor de sector. De recente stijging van de voedselprijzen maakt de bevolking nog kwetsbaarder voor dergelijke crisissituaties.

Om de voedselautonomie van de plattelandsbevolking te verbeteren, zijn twee lokale NGO's, OSRA en HUNDEE, uitgegaan van

een typische, sociale dynamiek. In de meeste Ethiopische gemeenschappen bestaat er bijna altijd **een lokale groepering**, « **idr** » genaamd. Alle huishoudens, van de armste tot de rijkste, maken deel uit van een dergelijke « idr », die families helpt waarvan een lid overleden is. De deelname aan een « idr » is tegelijk financieel, via een bijdrage, en immaterieel, door de gezamenlijke voorbereiding van de begrafenis.

In het gebied Shewa, in de regio Oromo, hebben verscheidene huishoudens begrepen dat hun **solidariteitsband binnen de « idr »** ook kan worden gebruikt om andere problemen op te lossen, zoals de gebrekkige voedselautonomie. **Met de steun van OSRA en HUNDEE hebben verschillende huishoudens zo'n 30 graanbanken opgericht.**

Bankieren met graan. De lokale boeren zijn zowel klant van de bank als de bankier. Zij leveren het graan en beslissen of ze het verdelen of verkopen tijdens het droge seizoen.

²⁹ Voor een overzicht van alle sociale bewegingen, partners van WSM en LCM-ANMC, die actief zijn rond voedselautonomie: zie annexen I, II en III.

Het principe van de bank is zeer eenvoudig: door een voorraad graan te bewaren, zijn de landbouwers minder gevoelig voor de prijschommelingen van hun producten tussen de oogstperiode en de zaaitijd. Door hun permanente geldnood verkochten de boeren hun producten meteen na de oogst, op het moment dat de markt eigenlijk verzadigd is en de prijzen laag. Tijdens het droge seizoen hadden ze niets meer te verkopen noch te eten.

Dankzij de graanbank, een instrument om die vicieuze cirkel te doorbreken, kunnen de huishoudens **een deel van hun oogst voor opslag** opzij zetten. Tijdens het droge seizoen beslist de algemene vergadering van de graanbank of de voorraad verkocht wordt dan wel tegen lage prijs verdeeld wordt onder de huishoudens die lid zijn van de bank. Door de voedselautonomie van haar leden te garanderen, is de graanbank een goed voorbeeld van een promotiemaatregel, want een goede voeding maakt ons minder kwetsbaar voor ziekten enz.

Om de impact van de banken te verhogen, hebben OSRA en HUNDEE andere promotiemaatregelen ontwikkeld:

- **alfabetisering van de leden:** dit was noodzakelijk opdat de huishoudens de bank goed zouden kunnen beheren.
- **landbouwopleiding:** het aanleren van goede productietechnieken, de kwaliteit van het zaad onderscheiden, diversificatie van de productie, beheer van water en andere natuurlijke hulpbronnen, enz. Allemaal eenvoudige zaken, die als ze goed beheerst worden, een positieve impact hebben op de landbouwopbrengst.

Deze bijkomende promotiemaatregelen hebben ook nog andere effecten gehad. Vroeger gingen de boeren elk afzonderlijk naar de markt om hun product te verkopen en hadden ze geen enkele kans in de onderhandelingen met de tussenhandelaars.

Nu kunnen deze tussenhandelaars hun prijzen niet meer opleggen, omdat ze te maken hebben met een collectief, de algemene vergadering van de bank, om de prijzen vast te stellen. Dat zorgt er niet alleen voor dat het inkomen stijgt, maar verbetert ook het aanzien van de boeren.

Vanuit economisch oogpunt hebben OSRA en HUNDEE de bedoeling dit proces te versterken door netwerken tussen de graanbanken op te richten. Meer samenwerking tussen de verschillende banken zal het beheer en de bewerking van de gronden verbeteren, de onderhandelingscapaciteit tegenover de handelaars versterken en de relaties met de lokale overheden bevorderen.

5

ALGEMEEN BESLUIT

WSM, ACV-CSC en LCM-ANMC gaan voor een **duurzame ontwikkeling**, zowel op sociaal als op economisch vlak, waarin het welzijn van mensen centraal staat. Daar heb je een aantal basisingrediënten voor nodig: **waardig werk** is er daar één van. Volgens de IAO, die de Waardig Werk Agenda gelanceerd heeft, berust het op 4 gelijkwaardige pijlers: vrij gekozen en productieve arbeid (1) waarbij de internationale arbeidsrechten – waaronder de fundamentele arbeidsnormen- gerespecteerd worden (2), toegang tot sociale bescherming (3) en effectieve sociale dialoog (4).

Sociale bescherming is niet voor niets één van de vier pijlers van de Waardig Werk Agenda van de IAO. Sterker nog, arbeid en sociale bescherming kunnen eigenlijk als twee communicerende vaten worden beschouwd: enerzijds omdat arbeid nog steeds de beste garantie is tegen armoede; anderzijds omdat sociale bescherming een garantie biedt op een waardige levensstandaard, zowel voor mensen die hun inkomsten uit werk geheel of gedeeltelijk verliezen, als voor mensen die moeilijk of niet in hun eigen noden kunnen voorzien.

Samen met de hele Christelijke Arbeidersbeweging in België (ACW-MOC) en haar deelorganisaties steunt WSM al meer dan 35 jaar sociale bewegingen in het Zuiden die werken aan een betere sociale bescherming, **in de overtuiging dat sociale bescherming een fundamenteel instrument is tegen sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid**. Met deze visietekst wilden we graag onze visie, de visie van sociale bewegingen, met betrekking tot sociale bescherming uiteenzetten. We hebben getracht een antwoord te geven op de volgende vragen:

1. Waarom sociale bescherming? Omdat het een mechanisme is dat **welvaart genereert en herverdeelt**. Omdat het **solidariteit** tussen jong en oud, ziek en gezond, arm en rijk, formeel en informeel, landelijk en stedelijk organiseert en versterkt. Sociale bescherming voorkomt en vermindert sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid. Daarom is het een belangrijke hefboom om te komen tot een rechtvaardige samenleving.

2. Wat is sociale bescherming? Sociale bescherming omvat volgens ons **vier soorten maatregelen: preventieve, beschermende, promotionele en transformatieve**. Al deze maatregelen trachten elk een gericht antwoord te bieden op de diverse noden die verschillende doelgroepen in de samenleving hebben. Daarom ook kan de financiering van deze maatregelen verschillende vormen aannemen: sociale bijdragen, belastinggeld, combinaties van die twee, ...

3. Welke rol voor sociale bewegingen? Het uitwerken en uitvoeren van een beleid van sociale bescherming is **een zaak waarbij**

verschillende actoren een rol hebben te vervullen. Ook sociale bewegingen: zij organiseren de mensen, geven ze een stem, verdedigen hun belangen en zoeken collectieve antwoorden op hun noden. Als beweging richten ze zich tot iedereen, zonder onderscheid, maar met speciale aandacht voor diegenen die dikwijls vergeten worden: de werknemers uit de informele economie en de plattelandsbevolking.

De case studies geven mooi weer hoe deze visie in de praktijk gebracht wordt. Het gaat steeds om organisaties van een andere aard, die werken met andere doelgroepen, in een context die danig kan verschillen, maar steeds met maar één doel voor ogen: de sociale bescherming uitbreiden opdat iedereen er de vruchten van kan plukken en dus een waardige levensstandaard kan bereiken en aanhouden. Om dat proces te versterken, geven we u nog graag **onze agenda voor de volgende 35 jaren mee**.

1. Erkenning! De overheid moet in de eerste plaats **het werk van sociale bewegingen** op het vlak van sociale bescherming **erkennen en ondersteunen**. Zij zijn dikwijls de pioniers van de daadwerkelijke uitbreiding van sociale bescherming naar mensen die uitgesloten blijven van bestaande systemen.

2. Structurele dialoog! Daarnaast moet de overheid op nationaal niveau een structurele dialoog opzetten **waarbij alle relevante actoren hun expertise en benadering samenbrengen, met inbegrip van de sociale bewegingen**. Dat is een essentiële voorwaarde om te komen tot een nationaal, integraal en gedragen beleid van sociale bescherming.

3. Geïntegreerde aanpak! Dankzij een structurele en dynamische dialoog kunnen de relevante actoren **een goed evenwicht vinden tussen de verschillende soorten maatregelen en de meest aangepaste financieringswijzen** opdat steeds op de meest adequate manier een antwoord gevonden wordt op ieders noden. Een geïntegreerde aanpak is de beste manier om een einde te stellen aan de totale fragmentering van dit beleidsdomein.

4. Solidaire internationale gemeenschap! Om een proces van structurele dialoog, met de participatie van alle relevante actoren, alle slaagkansen te geven, is het van cruciaal belang dat de internationale gemeenschap dit proces ten volle ondersteunt. **Zij moet het eigenaarschap van de nationale actoren respecteren en de uitwerking en uitvoering van een nationaal, integraal en gedragen beleid faciliteren**. Bij de effectieve uitvoering van het beleid, moet ze klaar staan om de nodige technische en financiële middelen te investeren op korte, middellange en lange termijn.

ANNEX I – SOCIALE BEWEGINGEN ACTIEF ROND SOCIALE BESCHERMING IN AFRIKA

Organisatie	Land
I. Toegang tot gezondheidszorg	
Programme d'Appui aux Mutuelles de Santé au Bénin (PROMUSAF)	Bénin
Fédération des Unions Nationales des Travailleurs de la Terre (FUNTRAT)	Bénin
Mouvement Ouvrier pour le Développement Economique et Social (MODES)	Bénin
Réseau d'Appui aux Mutuelles de Santé (RAMS)	Burkina Faso
Organisation de Développement de l'Archidiocèse de Gitega (ODAG)	Burundi
Union des Syndicats Libres du Cameroun (USLC)	Cameroun
Service d'Appui aux Initiatives Locales de Développement (SAILD)	Cameroun
Confédération des Syndicats Libres de Côte d'Ivoire (Dignité)	Côte d'Ivoire
Dynamic Mutualiste (DYNAM)	Guinée
Union Technique de la Mutualité (UTM)	Mali
Confédération Libre des Travailleurs de Mauritanie (CLTM)	Mauritanie
Mouvement Ouvrier Chrétien du Congo (MOCC)	République Démocratique du Congo
Bureau Diocésain des Œuvres Médicales de Bukavu (BDOM)	République Démocratique du Congo
Groupe Recherche Appui Initiatives Mutualistes (GRAIM)	Sénégal
II. Veiligheid en gezondheid op het werk	
Confédération Nationale des Travailleurs du Burkina Faso (CNTB)	Burkina Faso
Young Christian Workers (YCW)	Ghana
Christian Workers Movement (CWM)	Ghana
Confédération Nationale des Travailleurs de Guinée (CNTG)	Guinée
Confédération Libre des Travailleurs de Mauritanie (CLTM)	Mauritanie
Confédération Nigérienne du Travail (CNT)	Niger
Mouvement des Travailleurs Chrétiens du Niger (MTC Niger)	Niger
Confédération Libre des Travailleurs du Tchad (CLTT)	Tchad
Solidarité et Action pour le Développement Durable (SADD)	Togo
Confédération Syndicale des Travailleurs du Togo (CSTT)	Togo
III. Inkomenszekerheid	
Mouvement des Travailleurs Chrétiens du Bénin (MTC Bénin)	Bénin
Fédération des Unions Nationales des Travailleurs de la Terre (FUNTRAT)	Bénin
Mouvement Ouvrier pour le Développement Economique et Social (MODES)	Bénin
Mutuelle pour le Développement à la Base (MDB)	Bénin

Centre Béninois pour l'Environnement et le Développement Economique et Social (CEBEDES)	Bénin
Confédération Nationale des Travailleurs de Burkina Faso (CNTB)	Burkina Faso
Mutualité-Femmes et Développement du Burkina (MUFEDE)	Burkina Faso
Développement Intégrale de la Région de Sanmatenga (DIRS)	Burkina Faso
Organisation de Développement de l'Archidiocèse de Gitega (ODAG)	Burundi
Jeunesse Providence AGAKURA	Burundi
Union des Syndicats Libres du Cameroun (USLC)	Cameroun
Confédération des Syndicats Libres de Côte d'Ivoire Dignité	Côte d'Ivoire
Confédération Nationale des Travailleurs de Guinée (CNTG)	Guinée
Kondo Jigima	Mali
Mouvement des Travailleurs Chrétiens (MTC) du Niger	Niger
Mouvement Ouvrier Chrétien du Congo (MOCC)	République Démocratique du Congo
Bureau Diocésain des Œuvres Médicales de Bukavu (BDOM)	République Démocratique du Congo
Fédération des Mouvements Populaires	Rwanda
Centre de Formation des Travailleurs du Rwanda (CEFOTRAR)	Rwanda
Congrès du Travail et de la Fraternité (COTRAF)	Rwanda
Groupe de Recherche et d'Appui des Initiatives de Développement Economique (GRAIDE)	Sénégal
IV. Toegang tot sociale zekerheid	
Fédération des Unions Nationales des Travailleurs de la Terre (FUNTRAT)	Bénin
Mouvement Ouvrier pour le Développement Economique et Social (MODES)	Bénin
Confédération Nationale des Travailleurs du Burkina Faso (CNTB)	Burkina Faso
Confédération Syndicale du Gabon (COSYGA)	Gabon
Jeunesse Ouvrière Chrétienne du Gabon (JOC Gabon)	Gabon
Young Christian Workers (YCW)	Ghana
Christian Workers Movement (CWM)	Ghana
Confédération Nationale des Travailleurs de Guinée (CNTG)	Guinée
Mouvement des Travailleurs Croyants du Mali (MTC Mali)	Mali
Confédération Libre des Travailleurs de Mauritanie (CLTM)	Mauritanie
Confédération Nigérienne du Travail (CNT)	Niger
Confédération Libre des Travailleurs du Tchad (CLTT)	Tchad
Solidarité et Action pour le Développement Durable (SADD)	Togo
V. Voedselautonomie	
Mouvement des Travailleurs Chrétiens du Bénin (MTC Bénin)	Bénin
Fédération des Unions Nationales des Travailleurs de la Terre (FUNTRAT)	Bénin
Mouvement Ouvrier pour le Développement Economique et Social (MODES)	Bénin
Mutuelle pour le Développement à la Base (MDB)	Bénin
Centre Béninois pour l'Environnement et le Développement Economique et Social (CEBEDES)	Bénin
Centre Africa Obota	Bénin

Soeurs Unies à l'Oeuvre	Bénin
Union Nationale des Conducteurs de Taxi-Motos (UNACOTAMO)	Bénin
Confédération Nationale des Travailleurs du Burkina Faso (CNTB)	Burkina Faso
Mutualité-Femmes et Développement du Burkina (MUFEDE)	Burkina Faso
Développement Intégrale de la Région de Sanmatenga (DIRS)	Burkina Faso
Jeunesse Providence AGAKURA	Burundi
Confédération des Syndicats Libres de Côte d'Ivoire (Dignité)	Côte d'Ivoire
Oromo Self Reliance Association (OSRA)	Ethiopia
Hundee Oromo Grassroots Development Initiative (HUNDEE)	Ethiopia
Kondo Jigima	Mali
Groupe de Recherche et d'Appui des Initiatives de Développement Economique (GRAIDE)	Sénégal
Women and Associations for Gain both Economic and Social (WAGES)	Togo
Confédération Syndicale des Travailleurs du Togo (CSTT)	Togo

ANNEX II – SOCIALE BEWEGINGEN ACTIEF ROND SOCIALE BESCHERMING IN AZIË

Organisatie	Land
I. Toegang tot gezondheidszorg	
Gonoshasthaya Kendra (GK)	Bangladesh
National Workers Congress (NWC)	Sri Lanka
II. Veiligheid en gezondheid op het werk	
Gonoshasthaya Kendra (GK)	Bangladesh
National Garment Workers Federation (NGWF)	Bangladesh
National Domestic Workers Movement (NDWM)	India
Konfederasi Serikat Buruh Sejahtera Indonesia – Confederation of Indonesia Prosperous Trade Union (K-SBSI)	Indonesia
General Federation of Nepalese Trade Unions (GEFONT)	Nepal
National Garment Workers Union (NGWU)	Nepal
National Trade Union Confederation - Independent (NTUC-I)	Nepal
Alliance of Health Workers (AHW)	Philippines
Christian Workers Movement of Sri Lanka (CWM Sri Lanka)	Sri Lanka
National Workers Congress (NWC)	Sri Lanka
Young Christian Workers of Sri Lanka (YCW Sri Lanka)	Sri Lanka
III. Inkomenszekerheid	
Association of Rural Education and Development Services (AREDS)	India
Federation of Garment Textile Crafting & Shoes (GARTEKS)	Indonesia
Konfederasi Serikat Buruh Sejahtera Indonesia – Confederation of Indonesia Prosperous Trade Union (K-SBSI)	Indonesia
IV. Toegang tot sociale zekerheid	
Gonoshasthaya Kendra (GK)	Bangladesh
National Garment Workers Federation (NGWF)	Bangladesh
Coalition of Cambodia Apparel Workers Democratic Union (C-CAWDU)	Cambodia
Cambodian Labour Confederation (CLC)	Cambodia
Confederation of Free Trade Unions of India (CFTUI)	India
Christian Workers Movement of India (CWM India)	India
National Domestic Workers Movement (NDWM)	India
Young Christian Workers of India (YCW India)	India
Konfederasi Serikat Buruh Sejahtera Indonesia – Confederation of Indonesia Prosperous Trade Union (K-SBSI)	Indonesia
General Federation of Nepalese Trade Unions (GEFONT)	Nepal
National Trade Union Confederation - Independent (NTUC-I)	Nepal
Alliance of Health Workers (AHW)	Philippines
Young Christian Workers Philippines (YCW Philippines)	Philippines
National Workers Congress (NWC)	Sri Lanka
Young Christian Workers of Sri Lanka (YCW Sri Lanka)	Sri Lanka
National Congress Private Industrial of Employees (NCPE)	Thailand

ANNEX III - SOCIALE BEWEGINGEN ACTIEF ROND SOCIALE BESCHERMING IN LATIJNS-AMERIKA

Organisatie	Land
I. Toegang tot gezondheidszorg	
Confederación Latinoamericana de Cooperativas y Mutuales de Trabajadores (COLACOT)	Continental - América Latina
Central General de Trabajadores de Guatemala (CGTG)	Guatemala
Centro Nacional de Promoción Social (CENPROS)/Panamedica	México
II. Veiligheid en gezondheid op het werk	
Corriente de Renovación Independiente y Solidaridad Laboral (CRISOL)	Bolivia
Centro de Promoción de la Mujer - Gregoria Apaza	Bolivia
União Geral dos Trabalhadores (UGT)	Brasil
Juventud Obrera Católica de Ecuador (JOC Ecuador)	Ecuador
Central Autónoma de Trabajadores del Perú (CATP)	Perú
Asociación Mutual de Servicios Solidarios (AMUSSOL)	República Dominicana
Juventud Obrera Católica de Venezuela (JOC Venezuela)	Venezuela
III. Inkomenszekerheid	
Casa Waki	Bolivia
Centro de Promoción de la Mujer - Gregoria Apaza	Bolivia
Juventude Operária Católica do Brasil (JOC Brasil)	Brasil
Centro de Ação Comunitária (CEDAC)	Brasil
Confederación Latinoamericana de Cooperativas y Mutuales de Trabajadores (COLACOT)	Continental - América Latina
Movimiento de los Trabajadores Campesinos de Guatemala (MTC Guatemala)	Guatemala
Central General de Trabajadores de Guatemala (CGTG)	Guatemala
Movimiento de Jovenes de la Calle (MOJOCA)	Guatemala
Alianza Cooperativista Nacional (ALCONA)	México
Movimiento Socio-Cultural para los Trabajadores Haitianos (MOSCTHA)	República Dominicana
Juventud Obrera Católica de Venezuela (JOC Venezuela)	Venezuela

IV. Toegang tot sociale zekerheid

Corriente de Renovación Independiente y Solidaridad Laboral (CRISOL)	Bolivia
Centro de Promoción de la Mujer - Gregoria Apaza	Bolivia
Movimento de Trabalhadores Cristãos (MTC Brasil)	Brasil
Juventude Operária Católica do Brasil (JOC Brasil)	Brasil
União Geral dos Trabalhadores (UGT)	Brasil
Juventud Obrera Católica de Ecuador (JOC Ecuador)	Ecuador
Juventud Obrera Católica de Perú (JOC Perú)	Perú
Asociación Mutual de Servicios Solidarios (AMUSSOL)	República Dominicana
Juventud Obrera Católica de Venezuela (JOC Venezuela)	Venezuela

V. Voedselautonomie

Casa Waki	Bolivia
Centro de Ação Comunitária (CEDAC)	Brasil
Alianza Cooperativista Nacional (ALCONA)	México

